

EPISTOLA SOBORNICEASCĂ A SFÂNTULUI APOSTOL IACOB.

Noul Testament pare că amintește despre trei persoane cu numele de Iacob. Cea dintâi este Iacob cel Mare, fiul lui Zevedei și fratele sfântului Ioan Evangelistul, după cum ne spune sf. apostol și Evangelist Matei prin cuvintele următoare: «*Și de acolo mai înainte mergând, a văzut pre alți doi frați, pre Iacob al lui Zevedei, și pre Ioan fratele lui, în corabie cu Zevedei tatăl lor, cărpindu-și mrejele lor, și i-a chemat pre dânșii*»¹⁾. Acesta fu decapitat din ordinul lui Irod Agripa, precum se vede din cartea Faptelor Sfinților Apostoli: «*Și au ucis pre Iacob fratele lui Ioan cu sabia*»²⁾. A doua persoană este Iacob, supranumit cel tânăr și fiul lui Alfeu sau Cleopa, după cum ne spune același evangelist: «*Filip și Vartolemeu, Toma și Matei vameșul, Iacob al lui Alfeu și Levi ce s'a numit Tadeu*»³⁾. Și Ioan Evangelistul: «*Și stă lângă crucea lui Iisus, muma lui, și sora mumei lui, Maria a lui Cleopa, și Maria Magdalena*»⁴⁾. Asemenea și evangelistul Marcu ne spune

¹⁾ Evang. Matei IV, 21.

²⁾ Fapt. Apost. XII, 2.

³⁾ Evang. Matei X, 3.

⁴⁾ Ioan. Evang. XIX, 25.

prin aceste cuvinte: «*Și erau și mueri de departe privind; între care erà Maria Magdalina, și Maria muma lui Iacob celui mic și a lui Iosif și Salomi*»¹⁾. A treia persoană este Iacob fratele Domnului nostru Iisus Hristos, precum ne spune evangelistul Matei, prin cuvintele acestea: «*Au nu este acesta feciorul teslarului? Au nu se numește muma lui Mariam, și frații lui Iacob, și Iosi, și Simon, și Iuda?*»²⁾. Dar se pare destul de probabil, că Iacob cel tânăr și Iacob fratele, adică rudă de aproape a Domnului nostru Iisus Hristos, sunt o singură și aceeași persoană. Deci Iacob cel tânăr a fost favorizat de o aparițiune a Domnului Iisus Hristos, care se arată lui după învierea sa din morți, precum ne spune I epistolă către Corinteni, prin cuvintele acestea: «*După aceea s'a arătat lui Iacob, apoi apostolilor tuturor*»³⁾. Evangelia nu vorbește despre această aparițiune, de care amintește sfântul aposto! Pavel, dar părinții ne învață, că urmând vechea tradițiune, Mântuitorul se arată sfântului Iacob cel tânăr, episcop din Ierusalim. Unii pretind, că însuși Iisus Hristos fu acela, care în această aparițiune sau în aceea ce el o făcù la toți apostolii împreună, îl puse în capul Bisericii din Ierusalim. Alții susțin, că el a fost stabilit pe acest scaun de apostoli, dar în virtutea alegerii, pe care a făcut'o Mântuitorul despre el pentru această biserică, pre când se înalță la cer. Ori cum ar fi, sfântul Pavel venind la Ierusalim fu prezentat sfântului Iacob de Barnaba și aci se unì și făcù societate cu dânsul, după cum ne spune epistola către Galateni prin aceste cuvinte: «*Iar pre altul n'am văzut, fără numai pre Iacob fratele Domnului*». Și în Faptele Apostolilor: «*Iar Barnaba luându-l pre el, 'l duse la apostoli și le a spus lor în ce*

¹⁾ Evang. Marcu XV, 40.

²⁾ Evang. Matei XIII; 55.

³⁾ I Epist. Corint. XV, 7.

chip pre cale a văzut pre Domnul, și cum că 'i a grăit lui, și în ce chip în Damasc cu îndrăzneală a grăit întru numele lui Iisus»¹⁾.

Iar mai departe în epistola către Galateni, cetim următoarele: *Și cunoscând darul lui Dumnezeu cel dat mie Iacov și Chifa, și Ioan cari socotiă a fi stâlpi, au dat mie și lui Barnaba, dreapta împărtășirii, ca noi la neamuri, iar ei la tăerea împrejur»²⁾.* Pre când sfântul apostol Petru eși în chip minunat din închisoare, le porunci să ducă această știre sfântului Iacov, după cum ne spune Faptele Apostolilor: *«Și tăcându-le cu mâna să tacă, le a povestit lor în ce chip Domnul 'l a scos pre el din temniță, și a zis: Spuneți lui Iacob și fraților acestea. Și eșind s'a dus într'alt loc»³⁾* După câțiva ani, în conciliul ținut în Ierusalim, sfântul Iacob dete cel din urmă părerea sa, ca fiind episcopul cetății, după cum ne spune Faptele Apostolilor cap. XV.

Ananus, fiul marelui preot Ana, despre care se vorbește în Evanghelie, luând hotărârea ca să dea la moarte pe sfântul apostol, alese momentul în care Festus guvernatorul Iudeii fiind mort, și succesorul său Albin nefind încă sosit, provincia se găsea fără guvernator. În acest interval de timp, el adună un consiliu de Iudei și ceru să se înfățișeze sfântul Iacob împreună cu alte persoane. Atunci 'l acuză, că a călcat legea și voi să 'l îndatoreze ca să tăgăduiască în public, că Iisus Hristos a fost fiul lui Dumnezeu. Dar sfântul apostol refuzând aceasta, 'l aruncară dela înălțimea templului, și cum după căderea sa 'i mai rămase încă o suflare de viață, un pioar sfârși de a 'l omori, lovindu 'l cu o pârghe în cap. Iosif, căruia se datorește cea mai mare parte din aceste detalii zice, că cei mai înțelepți ai Iudeilor de-

¹⁾ Epist. Galat. I, 19. Fapt. Apost. IX, 27.

¹⁾ Epist. Galat. II, 9.

²⁾ Fapt. Apost. XII; 17.

zaprobară omorârea, făcând plângeri lui Agripa și Albin, noul guvernator al Iudeii. Sfântul Iacob fu îngropat aproape de templu, chiar în locul unde fu martirizat.

Să vedem acum, la cari persoane a fost adresată epistola Sfântului Iacob?

Autorul acestei epistole începe prin aceste cuvinte: «*Iacob, sluga lui Dumnezeu și a Domnului Iisus Hristos, celor douăsprezece seminții, care sunt întru răsipire, să se bucure*». Este învederat, că el nu adresează această epistolă păgânilor, cari îmbrățișară creștinismul, ci Iudeilor, cari locuiau afară din Palestina. Dar aci se prezintă în chip natural chestiunea d'a se ști, dacă prin acești Iudei risipiți trebuie a înțelege pe aceia, cari nu erau încă convertiți, sau pe Iudeii deveniți creștini. Mulți dintre critici pretind, că autorul desemnează pe cei dintâi, pentru că el nu-i califică de creștini și le impută dezordinile, cari nu puteau exista în zelul bisericii născânde și numește locul adunării lor cu numirea de sinagogă, iar nu prin acela de biserică. Inșă aceste argumente nu pot rămânea fără răspuns și înainte d'a arată slăbiciunea lor, putem zice: Dacă Sfântul apostol Iacob n'a scris, decât Iudeilor supuși încă la religiunea părinților lor, pentru ce el nu inzistă asupra credinței, ce le lipsește și stăruiește atât asupra faptelor, ce ei cred a practică? Pentru ce, în loc d'a le proba misiunea divină a lui Iisus Hristos, pe care ei o contestă, el se mărginește a-i îndemna la morala, pe care o primesc? Este adevărat, că el nu-i califică cu numele de creștini, dar ce zice, arată pe față, că el nu vorbește decât la oameni, cari au îmbrățișat religiunea lui Hristos. De altă parte, nu se pare nici de cum imposibil, ca noii convertiți să cază în dezordinile, ce el reia în epistola sa. Se găsesc imputări tot așa de tari în epistolele Sfântului Pavel, scrise cu toate acestea către creștini. Ceea ce a făcut pe Michaelis să zică: «Dar dacă acest argument probează ceva, el va proba prea

mult, căci el va proba asemenea, că cele două epistole către Corinteni nu erau scrise către creștini. În sfârșit nu este de mirare, că Sfântul Iacob scriind către Iudei, a întrebuințat, spre a însemna locul adunărilor lor, o expresiune consacrată printre dâșii. Lardner crede a împăca totul zicând, că epistola este adresată la toți Iudeii convertiți și neconvertiți, căci în această supoziție, zice el, locurile, cari supoză calitatea de creștini, nu se adresează decât creștinilor de origină iudaică și celelalte părți, cari cu greu se pot primi cu această calitate. trebuie să se raporta Iudeilor, cari nu erau încă convertiți. Dar era cu atât mai puțin trebuincios a face această supoziție, că tot ce este zis în această epistolă, se poate potrivi în mod absolut la Iudeii convertiți. În sfârșit, la rigoare se poate zice cu Michaelis, că deși Sfântul Iacob scriea negreșit către aceia, cari s'a convertit dela judaism la creștinism, după cum el era prea respectat de toți Iudeii fără deosebire, dorința sa era fără îndoială, că aceia cari n'au îmbrățișat religia creștină, să cetiască asemenea epistola sa și să se convertiască și că această dorință a avut influență asupra alegerii oarecăror puncte, ce el a tratat.

Este cu greu a determina epoca compoziției epistolei Sfântului Iacob. Michaelis crede, că a fost scrisă cu mult timp înainte epistolei Sfântului Pavel către Romani și chiar înainte ca Sfântul Pavel să fi predicat evangelia la neamurile convertite. Dintre comentatori mare parte supoză, precum și însuși Michaelis recunoaște, că ea n'a fost compusă, decât după epistolele Sfântului Pavel, către anii 61 sau 62. Hug zice asemenea, că epistola Sfântului Iacob n'a fost scrisă, decât mult timp după acelea ale Sfântului Pavel, dar după sistemul său chronologic, Faptele Apostolilor sunt dela începutul anului 65, care corespunde cu al zecelea an al guvernării lui Neron. Trebuie a însemna, că toți interpreții și criticii, cari dau această dată recentă, supoză că

autorul este Sfântul Iacob cel tânăr. Dar independent de aceea, nu este greu a proba, că epistola de care vorbim este posterioară acelorale Sfântului Pavel, căci netăgăduit Sfântul Iacob face aluziuni la locuri cuprinse în acestea din urmă. În adevăr, nu punem bază asupra părților pretinse de oarecari critici, susținem dar că sunt multe, cari în mod legitim nu vor fi puse la îndoială. Astfel este spre exemplu cap. I, vers. 3, care nu este decât reproducerea cap. V, vers. 3 al epistolei către Romani. Astfel este asemenea cap. IV, vers. 12—15, care ne dă o imitație simțitoare a cap. XIV, vers. 4 și următoarele. Dar ea este surprinzătoare mai cu seamă la versetul 13 al epistolei Sfântului Iacob, care începe prin cuvintele: «*Dar tu cine ești, spre a judeca pe aproapele tău?*» Căci versetul 4, din acelaș cap. XIV al epistolei către Romani, începe asemenea prin cuvintele: «*Și tu cine ești, spre a judeca sluga altuia?*» Când cineva compară asemenea epistola Sfântului Iacob, cu aceea pe care Sfântul Pavel a scris către Romani și Galateni, asupra desființării legii Mozaice și asupra ceremoniilor nefolositoare pentru mântuire, nu se poate opri d'a recunoaște, că Sfântul Iacob a făcut aluziune la epistolele marelui apostol. În sfârșit, pentru cei ce aruncă o privire, asupra celor două dintăi capitole ale epistolei Sfântului Iacob, pot observa până la evidență, că autorul nu stăruiește atât asupra necesității faptelor bune morale pentru mântuire, pentru că el a văzut abuzul, ce făceau mulți din principiul stabilit de Sfântul Pavel, adică, că credința este, care ne îndreptează înaintea lui Dumnezeu. Cu atât mai mult, că Sfântul Iacob alege aceleleași exemple, ca și Sfântul Pavel. Astfel el citează (II, 21—25), ca și Pavel în epistolele către Rom. IV, 3; Gal. III, 6; Ebr. XI, 31, că Abraam și Rahab ca fiind îndreptați, nu numai prin credință, dar asemenea și prin fapte, ceea ce la mulți se pareă contrar învățătorei

Sfântului Pavel, care, spre a face pe Iudei se simtă mai bine nefolosința faptelor legale, probează, că dreptii legii vechi au meritul lor, nu în aceste fapte, ci în credința de care ei erau însuflețiți.

Trebue a răspunde la o chestiune, zice Cellérier după Hug, care se reduce la timpul, când Iacob a scris. Este cu neputință a găsi despre acest subiect altceva, decât presupuneri. Cu toate acestea, pe de o parte se află oarecare probabilitate, că epistola n'a fost introdusă prin scris, decât mult timp după epistola către Romani, pentru că ea pare a se raportă la abuzul, ce făceau creștinii din Orient despre aceasta din urmă, iar pe de alta, avem o limită certă în moartea Sfântului Iacob, fratele Domnului, care după mărtaria lui Iosif, fu dat la moarte în al zecelea an al lui Neron, sau la an. 65 d. Hr. În sfârșit Iosif zice, că această moarte a avut loc în momentul, când Albinus a înlocuit pe Festus. Astfel Albinus, după ce a ocupat acest loc doi ani, 'l perdù în al doisprezecelea an al lui Neron. El erà dar întrat în această însărcinare în al zecelea an. Această părere se pare destul de probabilă.

Cât despre locul, unde fu compusă această epistolă, nu există nici o îndoială, că este Ierusalimul, unde Sfântul Iacob erà episcop și de unde se vede, că el n'a lipsit nici odată. De altfel nu trebue a uită, că familiile Iudeilor, răspândite în tot Orientul erau împărțite, după cum ne spune Talmudul, în mai multe risipiri sau națiuni, din cari fie-care aveà capitala sa și țineà de Ierusalim, centru al acestei organizări și punctul de întâlnire a eleniștilor ca și al ebreilor. Așa dar, este probabil, că cele dintâi biserici, cari erau formate din Iudei convertiți, urmară aceeași organizare, ceea ce se poate crede, că epistola Sfântului Iacob fu trimisă din Ierusalim.

Asemenea se pare destul de probabil, că ceea ce dete loc acestei epistole, fură persecuțiunile, pe cari le exercitau Iudei

dela moartea întâiului martir Sfântul Ștefan, contra aceloră dintre ai lor, cari s'au convertit și abuzul ce făceau învățării despre învățătura Sfântului Pavel asupra credinței, spre a nimici trebuința faptelor morale.

Sfântul Iacob, voind a îngriji de Iudeii convertiți, împrăștiați în Palestina și prin alte țări, a-i păzi contra pericolelor de apostazie și a-i feri de învățătura periculoasă a învățaților mincinoși, le dă instrucțiunile, ce se cuvin pentru acest îndoit scop. Astfel în cap. I le vorbește despre răbdare, de care creștinii trebuie a se înarmă în ispitele și în pericolele, la cari ei sunt expuși. În cap. II el condamnă această primire de persoane, prin cari creștinii în adunările religioase dedeau preferință bogaților asupra fraților lor săraci și 'i învață, că un creștin prin faptele bune exterioare trebuie a arăta credința sa. El învață în cap. III, că trebuie a pune un frâu limbii sale, că necumpătarea cuvintelor pricinuește adeseaori cele mai mari rele și face cunoscut, în ce consistă adevărata înțelepciune. El arată Iudeilor convertiți în cap. IV, care este izvorul neînțelegerilor lor, 'i îndeamnă la umilință, a fugi de judecățile nesocotite. În cap. V, și cel din urmă, se vorbește despre mizeriile, cari trebuie să năvălească asupra bogaților și asupra avarilor, de grija de a evita jurămintele, despre ungerea cu untuldelemn sfințit asupra bolnavilor, mărturisirea păcatelor, despre puterea rugăciunii celui drept și despre meritele aceloră, cari întorc pe cei păcătoși, rătăciți dela adevăr.

Acela, care a compus această epistolă, el însuși 'și dă numele de Iacob și calitatea de slujitor al lui Dumnezeu și al Domnului nostru Iisus Hristos. Dar, după cum erau doi apostoli cu numele de Iacob, dintre cari unul fiul lui Zevedei, numit Iacob cel Mare, și altul fiul lui Alfeu, numit Iacob cel tânăr și cu atât mai mult, căci unii autori admit chiar un al treilea, deosebind pe Iacob cel tânăr, de Iacob cel drept, episcop din Ierusalim și fratele Domnului,

chestiunea este a se determina, la care dintre aceste trei persoane trebuie a fi atribuită această epistolă.

Mai întâi, acesta nu poate fi Sfântul Iacob cel Mare, căci această epistolă a fost scrisă într'un timp, când evangelia făcuse deja mari progrese în lume și pentru că ea este adresată Iudeilor convertiți din tot universul. Mai mult, această epistolă, după cum observă Fericitul Augustin, este un correctiv ale acelor scris de Sfântul apostol Pavel și împotrivire ereticilor, cari abuzau de ceea ce a scris acest apostol Romanilor, Galatenilor și Ebreilor, asupra justificării prin credință, afară de fapte. Deci, Sfântul Iacob cel Mare murise, înainte ca evangelia să fi avut timp a se răspândi și înainte ca Sfântul Pavel să fi scris epistolele, de cari acești eretici abuzau, pentru că el fu decapitat de Irod Agripa, numai cu zece ani după Înălțarea Domnului. Mai adăogând, că nici o dată vreun părinte al Bisericii n'a atribuit această epistolă Sfântului Iacob cel Mare, dar toți au raportat'o, sau Sfântului Iacob cel tânăr, sau Sfântului Iacob, fratele Domnului și episcop în Ierusalim.

Unii din părinții bisericii, urmați de mulți din cei moderni, au deosebit într'adevăr pe acești doi din urmă. Și dacă părerea lor eră bazată, trebuie a cerceta, la care din doi se atribue această epistolă. Dar este învederat, că ei nu fac, de cât una singură și aceiași persoană, sub calitative deosebite. Iată argumentele cari stabilesc aceasta: După sfântul Matei evanghelistul (XIII,55) Iacob, Simeon și Iuda erau frații Domnului. Deci acest evanghelist (X, 3) pune aceste persoane în catalogul apostolilor, de unde rezultă, că Iacob apostol supranumit cel tânăr, eră fratele Domnului nostru și că nu este nici o deosebire între sfântul Iacob cel tânăr și Iacob fratele lui Iisus Christos. Iacob, despre care se vorbește în epistola către Galateni (I,19) eră nu numai apostol, dar încă și fratele Domnului, pentru că sfântul Pavel îi dă în această parte aceste două ti-

tluri. Așa dar, Iacob apostolul era în același timp fratele Domnului. Dacă afară de sfântul Iacob cel Mare au fost două alte persoane, cu acest nume, unul apostol și altul episcop în Ierusalim, cartea Faptelor Apostolilor și epistola sfântului Pavel ar fi trebuit să le deosebească, Cu toate acestea nici una, nici alta din aceste autorități sfinte nu dau cea mai mică însemnare de deosebire, ci ele vorbesc totdeauna, ca despre o singură persoană. Așa dar trebuie a conchide, că în realitate era numai unul, care era tot de o dată apostol, episcop din Ierusalim și fratele Domnului. Nu trebuie a deosebi cineva pe Iacob cel tânăr, de Iacob fratele lui Iisus Christos, dacă numele părinților lor este acelaș. Deci este neîndoios, căci Alfeu și Cleopa sunt un acelaș nume, scris întâiaș dată în grecește Alfeu (Ἀλφαῖος) și a doua oară în ebrește Halfai (חלפאי). Toate caracterele interne ale epistolei se potrivesc sfântului Iacob, apostol și episcop în Ierusalim. Mai întâi acela, care a scris epistola trăia în Palestina, pentru că toate imaginile și metaforele, ce ea conține în număr destul de mare, sunt împrumutate din lucruri naturale ale Palestinei, deci sfântul Iacob aci locuia. În al doilea loc, autorul epistolei trăia în Ierusalim, pentru că scriind la toți Iudeii împrăștiați și urmând a fi cunoscut, el a trebuit să scrie din centrul comun, unde se adunau aceste triburi risipite și care nu poate fi de cât Ierusalimul. Astfel sfântul Iacob viețuia în acest oraș. Al treilea, acela care a scris epistola, de și nu se opune în mod formal sfântului Pavel, pune cu toate acestea un corectiv învățării sale asupra justificării prin credință. Așa dar, care altul de cât un apostol și un episcop din Ierusalim putea să aibă destulă autoritate, spre a explica și restrânge învățătura unui apostol atât de mare în biserică, ca sfântul apostol Pavel, care cuteza să reziste pe față chiar și sfântului Petru? Astfel tot ce conține epistola se potrivește admirabil în persoana sfântului Iacob, apostol și e-

piscop din Ierusalim și nici de cum nu se poate atribui de cât lui însuși. Mai adăogând, că acest conținut nu se potrivește mai puțin timpului, în care viețuia sfântul Iacob, căci epistola vorbește de persecuțiuni, mulțimea învățaților, neîndestularea credinței fără fapte, despre corupțiunea moravurilor, despre onoarea dată bogaților, asuprairea săracilor, despre dorința ce unii aveau de a se expatria. Deci, toate acestea se potrivesc perfect cu timpul, în care viețuia sfântul Iacob.

În sfârșit, nu este un argument îndestulător, spre a primi această deosebire, căci totul se reduce întru a zice, că numele părinților sunt deosebite, pentru că tatăl celui d'ântâiu se numește Alfeu și tatăl celui de al doilea Cleopa; că sfântul Ioan (VII, 5) zice cu dinadinsul, că frații lui Iisus nu credeau într'ânsul, în timpul când Iacob, Simeon și Iuda erau în numărul apostolilor, cea ce probează, că acești din urmă nu erau din numărul fraților Domnului și prin urmare trebuie a deosebi pe sfântul Iacob apostol, de Iacob fratele Domnului, că dacă sfântul Iacob apostol ar fi fost, asemenea ca Simon și Iuda, fratele Domnului, ar fi trebuit să'l califice cu acest titlu, în enumerarea ce face evangelistul Matei despre apostoli (X, 3); că în sfârșit, dacă sfântul Iacob, ca și sfântul Iuda apostol, ar fi fost frați Domnului, ei ar fi luat acest titlu la începutul epistolelor lor; de unde se poate conchide, că afară de Iacob, Simon și Iuda apostoli, trebuie a primi trei alte persoane cu numele de Iacob frații Domnului. Deci, toate aceste argumente sunt mai mult false decât solide. Și cea de întâi cade dela sine, în fața observațiunilor făcute, adecă, că Alfeu și Cleopa nu sunt de cât acelaș nume, scris unul în ebrește și altul în limba greacă. A doua nu este mai convingătoare, pentru că sfântul Ioan nu zice, că nici unul din frații sau rudele lui Iisus nu credeau în el, ci numai că rudele sale, adecă, aceia ce erau pentru atunci de

față, nu credeau într'ânsul. Astfel, rudele prezente în această ocaziune puteau să nu creadă, fără ca tot restul familiei să fie necredincioasă. Mai mult, se poate supoză în mod absolut, că chiar unii dintre apostoli, de și au crezut, că Iisus era un profet, nu erau încredințați la început, că el era Mesia. Deci, aceasta poate fi, ceea-ce voește să zică sfântul Ioan. Al treilea argument nu este decisiv, pentru că apostolii fiind desemnați, în catalogul ce ne dau evangheliștii, mai cu osebite prin numele de frații lor, nu se potrivește a desemna pe Iacob, Simon și Iuda, prin numele de frații lui Iisus Christos, de temere ca duplicitatea numelui de frate, care însemnează câte o dată frate și văr, nu va arunca confuziune în recitarea lor¹⁾. Se poate adăoga, că un scriitor care, vorbind de o persoană, trece sub tăcere una din calitățile sale, sau prin uitare, sau pentru că el nu crede necesar să facă amintire, nepretinzând prin această omisiune a zice, că această persoană nu o posedă. În sfârșit, cât despre al patrulea argument, el are încă puțină tărie, căci din cauză, că sfântul Iacob și sfântul Iuda nu'și dau calitatea de frați lui Domnului, poate cineva cu o bună logică a conchide, că ei în realitate nu erau? Dar se poate da oare-cari motive acestei omisiuni. Se mai obiectează încă, zice Cellérier, că Iacob, autorul epistolei, nu ia numele de apostol, dar aceasta este lesne de explicat, pentru că numele de Iacob apostol, însemnă de ordinar pe fiul lui Zavedei și că fiul lui Alfeu era mai cunoscut sub acela de Iacob fratele Domnului. Pentru ce dar nu ia el acest din urmă titlu? Pentru că, dacă acest titlu n'avea nimic de cât potrivit, când Iisus Christos era încă pe pământ, îmbrăcat cu trasuri omenești, acum că el reapare

¹⁾ În marea parte a limbilor cunoscute și poate chiar în toate, cuvântul de *frate* se aplică asemenea și verilor și altor rude de aproape, fără a socoti, că în sezul figurat el primește însemnări mult mai întinse.

la dreapta Tatălui, un sentiment de venerațiune cu totul natural trebuia să împiedice pe apostol de a se îmbrăca, de și biserica stăruia întru a-i 'l da. El se mulțumește a face aluziune la îndoita sa demnitate de frate și apostol, numindu-se sluga Domnului. Titlul de sluga lui Christos echivalează în sfârșit cu acela de apostol, dupe cum a observat mai mulți interpreți, între alții Haenlein, care în notele sale asupra epistolei Sfântului Iuda, dupe ce a zis, că mulți interpreți au ezitat de a primi autenticitatea acestei epistole, pentru cuvântul că Iuda nu se numește apostol, ci sluga lui Iisus Christos, adăogă că aceste două titluri însemnează în mod absolut aceiaș demnitate, dupe cum încredințează epistolele Sfântului Pavel, unde acest mare apostol se numește în mod simplu slugă, ca și slugă și apostol și că Sfântul Petru, în a doua sa epistola și Sfântul Iacob în epistola sa au uzat asemenea de aceasta numire.

În cât privește numele de *frate*, mai cu seamă în limbajul biblic, luă adeseaori un înțeles destul de întins. Astfel, când Sfântul Iacob este numit fratele Domnului, nu trebuie a crede, că el a fost fiul lui Iosif și al Mariei, care, după nașterea Mântuitorului ar fi uzat de nuntă, căci este o greșală a lui Helvidius și a lui Vigilance, contra căria întreaga biserică s'a ridicat în sec. V. De asemenea, nu trebuie ași închipui cineva, că el ar fi fost fiul lui Iosif, din o femeie, cu care ar fi fost căsătorit, înainte de căsătoria cu Sfânta Fecioară, după cum au pretins unii dintre cei vechi, mai cu seamă că evangelia încredințează, că Maria a lui Cleopa, muma lui Iacob trăia în timpul patimii Mântuitorului, de unde rezultă, că dacă Sfântul Iacob poartă numele de frate sau rudă de aproape cu Domnul Iisus Hristos, este numai pentru că această Marie a lui Cleopa era sau sora Sfintei Fecioare, sau vara sa primară.

Din cele mai sus zise, se poate conchide cu înlesnire, că

chiar în cazul, când epistola, care poartă numele Sfântului Iacob nu ar fi în realitate lucrarea acestui apostol, ea se ridică cu toate acestea la timpurile apostolice, pentru că pe de o parte toate caracterele sale înrânsice sunt în armonie perfectă cu această epocă, iar pe de alta, papa Climent, între mai multe imitațiuni ale acestei epistole, ia, ca Sfântul Iacob, exemplele lui Abraam și Rahab, spre a trage aceleași consecințe și Irineu, citând exemplul lui Abraam, după Sfântul Pavel, introduce în citațiunea sa cuvintele, pe cari le întrebuițează Sfântul Iacob la acest subiect. În sfârșit, Biserica Orientală a privit-o totdeauna ca autentică, pentru că părinții siriani au citat-o adeseaori și că din toate epistolele contestate ea singură este, împreună cu aceea către Ebrei, care se găsește în versiunea siriacă Peșito.

C.

(Va urmă)

Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru Secolul al XIX-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», anul al XXIX-lea, No. 3).

Data	Luna
1842	Oct. 8
«	Oct. 4
«	

Eșind din Domnie Alexandru Ghica se trimite un reprezentant turc, Safet-Efendi, marele Dragoman al Porței cu firman pentru a constitui o căimăcănie și a se procede la alegerea de Domnitor, și se încunoștințează Mitropolitul ¹⁾.

« Constantin D. Loga, directorul școlii naționale, trimite prenumerații la Ist. Românilor ²⁾.

Un proiect pentru clădirea unui Seminarium mare în București lucrat de Franț Loch, inginer Cesaro-Crăesc, foarte bine organizat, dar a rămas proiect ³⁾.

« Prin darea în arendă a moșiilor Mitropoliei, venitul ei este de 1,270,200 ⁴⁾.

¹⁾ IV. M. B.

²⁾ VII. 1832—1866 M. B.

³⁾ XIII 1766—1835 M. B. f. 277.

⁴⁾ Idem.

Data	Luna	
1842	Gh. 18	Se demisionează Mitropolitul Veniamin ¹⁾ .
«	Dec. 19	Răspunsul Sinodului patriarhal pentru alegerea de Mitropolit în locul lui Veniamin în urma corespondenței între Domn și Patriarh ²⁾
«	Feb. 17	Se cere lămurire despre Seminarul Socola, și i se face buget regulat ³⁾ .
«	Apr. 6	Se institue Comitetul sf. Mitropolii și a Monastirilor pământești. Filaret Apamias președinte, Arhimand. Teodoret, Arhimand. Veniamin Roset, Arhimand. Veniamin șten Comitetului, Arhimand. Veniamin Teofilact șlen Comitetului, Ieromonah Climent șlen ⁴⁾ .
«		Casa Mitropoliei nu-i în o stare prosperă în respectul averei, cu toată averea sa numeroasă și vacanța Mitropoliei în timp de șase ani, de la moartea Mitropolitului Grigorie 1834 Nu se știe ce s'a făcut cu suma de 2,357,483 lei ce există în 1837, căci la 1842 acea sumă numai există Apoi se opuneau reprezentății bisericești de a se amestecă alții în girarea averilor veniturilor Bisericești ⁵⁾ .
«	Oct. 1	În firmanul împărătesc de distituire din Domnie a lui Alexandru Ghica și alegerea lui Bibescu, iată ce se zice despre drepturile vechi ale Mitropoliților țării: «Iar tu, Mitropolit al Valahiei, care ești de mult timp unul din supușii cei mai credincioși ai sublimei mele Porți, care ești cunoscut prin calitățile frumoase ale spiritului tău, și distins prin prudența și pătrunderea ta, tu ești încă de drept președinte special al adunărilor ordinare și extraordinare. În această calitate eu cer dela tine, ca să observi cu exactitate dispozițiile Regulamentare

¹⁾ C. Sf. M. Mold.

²⁾ Idem.

³⁾ M. M. dosarul No. 98.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Quelques mots sur la Valahie, Paris 1856.

Data	Luna
1842	

a acestor două Adunări, și să bagi seamă ca nici un spirit de animozitate nici de egoism să nu prezideze alegerea, pentru ca să nu urmeze nici o nedreptate pentru persoanele care au dreptul de a tinde acolo prin talentele lor. Tu vei lucra dar conform cu echitatea, pentru ca la alegerea apropiată să se aleagă, în locul gospodarului distituit o persoană convenabilă, dintre boerii cei mai distinși ai țării¹⁾»...

1842

«Către al 6 an al Domniei lui Mihai Sturza a urmat abdicarea Mitropolitului Veniamin din scaunul păstoresc al Chiriarhiei Moldovei, cari împrejurări au tras asupra lui Vodă și nemulțămirea poporului până la clasa cea mai de jos, pentru că îl iubiă pe Mitropolitul toată țara și boerii folosindu-se de acest prilej fulgerător spre a-l răsturna pe Vodă, au răspândit multe vorbe asupra lui, învinovățindu-l că voind să facă alt Mitropolit, au silit pe bătrânul Veniamin, cel ce a condus turma încredințată lui, d. la Moruzi, prin toate greutatele strecurate în țară, cu blândețe și cu dragoste, să lase stăpânirea bisericeii și să devie simplu monah».

Cum au fost împrejurările acestui lucru, Dumnezeu știe, dar au adus mare turburare în Moldova, și mai ales în Oraș, fiind o întâmplare nenădăjduită. după vârsta în care se găsiă Mitropolitul Veniamin, ce nu se așteptă dela dânsul. Motivul însă pe care moderații îl propun că ar fi consumat catastrofa aceasta a eșirei lui din scaun, ce dă asupra desființării dritului Bisericesc deasupra moșiilor Mitropoliei, care urmă a trece în administrația Vorniciei Bisericești, ce s'au înființat îndată după dânsul, precum se făcură și în Valahia de mai nainte, conform așezământului; rămânând Mitropolitul

¹⁾ Vezi Quelques mots sur la Valahie. Paris 1856 pag. 73.

Data	Luna
------	------

cu Episcopii mărginiți numai în cele două săptămîni de astăzi (1857). Lucu ce ar fi supărat la suflet pe Veniamin să vază operându se sub ochii săi Curătorii Mitropoliei, fiind el în scaun, care ocârmuise cu deplină stapânire 40 de ani înșir averea Mitropoliei, fără să-l tragă cineva de mânecă.

Acest lucru deci trebuie să-l onoare politicește, după firea lui cea simțitoare, nu tocmai pentru ambiția sa, nici pentru folosul dela moșii, fiind neinteresat cu totul, de cât pentru sărăcimea care trăia din venitul acei case printr'ânsul, ce nu'i ajungea de multe ori a-i îndestulă, desbrăcându-se până și de hainele ce purta pe trup, ca să le dea când nu mai avea bani în casă, în atâta grad de milostivire se afla el pentru săraci. Acest Arhieru a fost model smereniei și blândeței între Episcopii Moldovei, căci era bun tipicar și iubitor de slavă în slujba Bisericeii, pentru care ținea o-rânduiala Patriarhală, spre a atrage toată dragostea și credința norodului la sfânta slujbă, care o plinea cu majestate «Mitropolia zidită de el l'a costat peste 2,000,000 lei. Drăghici descriind luarea de ziua bună a Mitropolitului dela popor, zice»: Luarea de ziua bună a Mitropolitului dela norod, după abdicare, a fost o scenă din cele mai jalnice, care se poate închipui, toată Mitropolia era un iarmaroc (bâlcu) plângător, o panigiră funerară, în care nu se vede alta o zi și o noapte decât lacrimi și suspine. Bătrânul cu ușile deșchise primea pe fie-care în mijlocul salonului, îl îmbrățoșam și plângea cerându-și ertăciune de ori-ce ar fi greșit el norodului cât a șezut pe scaun și zicând: Ertăți-mă oameni buni, ertăți-mă fiii mei, ertăți creștinilor pe smeritul și săracul monah Veniamin, care nu duce astăzi nimica cu sine din

Data	Luna
------	------

1842	Gh. 18
------	--------

această slavă ce au avut, de cât păcatele ce le-au făcut în lume». Apoi escortat de un pluton de lănceri și numai cu Arhidiaconul său Istrati, trece barierea Păcurarului și se îndrumă spre Slatina, unde i-a fost și sfârșitul vieții ¹⁾.

Mihai Sturza, în urma uneltirilor Cantestilor ca instrumente pune mâna pe dimisia Mitropolitului Veniamin, care a fost înșelat din cauza marelui încrederi ce avea în nepotul său Canta, și a scris o dimisie așa fără a ști, sub cuvânt că iscălește o hârtie oficială zilnică. Domnitorul având dimisia o publică prin un Hrisov domnesc, și arată că ar avea mare întristare pentru fapt, dar deja lucru este fapt îndeplinit. Mihai Sturza nu putea, până era pe scaun Mitropolitul Veniamin, să facă nici o mișcare în averea Mitropoliei și a Episcopiiilor, nu putea pune sub epitropie avutul bisericeii, nu putea inposesui și da cui vrea moșiile bisericești, nu putea pescui în ape turbure moșii și averi Monastirești, îndreptări de hotărnicii și câte altele. Scăpat de Mitropolitul Veniamin toate s'au îndeplinit. Mitropolitul s'a dus la Monastirea Slatina, a cărei venituri i s'a dat până la moarte, și a trăit acolo până la 1846 Dec. 18 când a încetat din viață. Nu trebuie să trecem cu vederea și sumele de bani ce s'au dat de Domnul Sturza patriarhului din Constantinopol spre a se primi dimisia Mitropolitului Veniamin, apoi nici rudele Mitropolitului n'au stat în expectivă, ci au căutat și ele prin bani și toate mijloacele a împedica primirea dimisiei de către Patriarhie. Dar Mitropolitul Veniamin, bătrân și slăbit de ostenele a declarat că nu se va întoarce nici o dată și așa ru-

¹⁾ Drăghici V. III. pag. 203—206.

Data	Luna
1842	Sept. 8
«	Mart. 2 Pera.

dele sale s'au liniștit. Se zice că trei zile lumea n'au încetat a-l vedeà și ai cere binecuvântarea sa, apoi în spre ziua pornirei sculându-se dimineața a înconjurat de trei ori catedrala Mitropolitană ce o clădise, dar n'o isprăvise, a oftat profund și plângând s'a suit în trăsură ș'a plecat spre Slatina ¹⁾

Dragomanul Porței anunță lui Neofet că s'a scos din Domnie Alexandru Ghica, și că se ia măsuri pentru succesor. Dragomanul Porței vine cu firman ²⁾.

Monseigneur,

J'ai eu l'honneur de recevoir la lettre que votre Eminence a bien voulu m'écrire le 8 Janvier et je suis très sensible au bienveillant souvenir qu'elle conserve des relations que je me félicite sincèrement d'avoir eu a cultiver avec elle durant mon séjour à Bucarest.

Ces relations m'ont été d'autant plus agréables et flateuses qu'elles m'ont fourni plus d'une occasion d'apprécier les vues consilliantes et les principes de charité chrétienne qui distingue votre Eminence et qui ne cesseront sans doute jamais de quitter sa conduite au milieu des difficultés rattachées à l'exercices de ses importantes fonctions.

Cette conviction m'encourage à réclamer tout l'appui de pareils sentiments dans deux affaires ou votre Eminence est appelé à prendre part et dont j'écris aujourd'hui à Mr. de Daschoff. L'une se rapporte à des couvents qui relèvent de la Roumélie, l'autre a ceux du St. Sépulcre nos bons offices, pour y faciliter une solution à l'... seront d'autant plus méritoires et salutaires, que ces affaires rentrent to-

¹⁾ Ist. Mitr. 57 vezi și testamentul său pag. 58 etc.

²⁾ V. IV pag. 229.

Data	Luna
------	------

		<p>utes deux dans la question générale des Monastères étrangers, question déjà soumise à un examen supérieur.</p> <p>Pour ce qui est au litige Grigoriou et Nanni mentionné dans la lettre de votre Eminence, je n'ai pas manqué de donner sa suite recuse aux explications qui m'étaient recommandées à ce sujet¹⁾.</p>
1842	Mai 4	<p>Comitetul Mitropoliei face o circulară către toate Monastirile și schiturile din țară pentru că Domnitorul Sturza a trecut peste hotar.</p>
«	Noem. 5	<p>Să vestește Mitropolitului ca la 9 ceasuri în luna lui Noembrie în 5 să fie față toți Arhiepiscopii și Arhimandriții de a fi față la Golia pentru sfințirea apei și slobozirea lor în oraș.</p>
«	Apr. 17	<p>Budgetul Mitropoliei. Slujitorii bisericești 15 mii 580 lei. Dicasteria 21 mii. Cancelaria Mitrop. 19360 lei. Salarele servitorilor bis. 18600. Salarele servit. casei Mitrop. 8780. Servitorii Mitropoliei 9380. Doctorii Casei 3200, Total 97 mii lei. Veniturile Mitropoliei Moșiele 318500 lei, dughenile și alte acarete 54891 lei. Veniturile M-lor pământești Râșca 224660 lei, M-rea Doljești 67 mii, M-rea Bisericiani 60 mii lei, Pângarații 50120; Bogdana 35000; Coșula 25 mii 100, Mavromolo 23560; Zagavia 7000, alte Monastiri 10000; Cârligii 2500; Veniturile totale 5 sute patru mii nouă sute patruzeci lei, întreținerea lor 334705 lei, la anul 1842.</p>
«	Oct. 23	<p>Să institue o comisie pentru catagrafierea documentelor atingătoare de pronomiile țării care să păstrează în Mitropolie de Rectorul Seminariei Socola, un om bisericesc al Mitropoliei, Arhivistul Statului și de Secretarul Sfatului Administrativ.</p>
«	Mai 4	<p>Există o cenzură pentru cărțile bisericești ce erau a se imprimă.</p>

¹⁾ Titon vezi pag. 276.

Data	Luna	
1842	Apr. 18	Să dau în arendă moșiile Mitropoliei și Episcopiiilor. Mitropolia are venit din arenze 1,270,200 Râmnicul » » » » 391,310 Buzăul » » » » 344,195 Argeșul » » » » 16,760 Total <u>2,022,465</u>
1843	Noem. 3	Se trimite Mitropolitului Neofet o tabachere din partea Sultanului, ca semn pentru serviciile Sale către Poartă ¹⁾ .
«	Aug. 1	Memoriu asupra Monast. închinată din Moldova și Valahia. Se regulează ¹⁾ . Să se dea prin arendă publică moșiile la mezat. ²⁾ În timp de 9 ani să se repare și înzestreze toate Monast. cu ce trebuie. ³⁾ Să se dea pentru școalele naționale a patra parte din venit. Acest venit anual să fie de 2 milioane a) 250 mii pentru școale în Constantinopol și pe aiurea pela spitale etc. ⁶⁾ Să se numească doi Exarhi unul în Moldova și altul în Valahia, carii de concurs cu Mitropolitul locului, cu Logofătul Bisericesc și cu Consulul Rusesc să administreze Monastirile. Să fie o casă comună. Grecii se opun, Românii susțin proiectul Rusiei ²⁾ .
«	Mai 30	Mitropolitul Neofet ducându-se la Viena pentru băi, ia recomandări de la Consulul Rusesc Daschituzin către toți Consulii ca unul ce-i bine văzut la Curtea Imperială, a-l avea sub scutul lor. Și când se va duce în Italia asemenea ³⁾ . O listă de banii ce s'au cheltuit cu studenții trimiși la Pesta pentru limba Latină. Soco-teala-i făcută pe sfanți în total 18.299 ¹ / ₂ sfanți, par. 20 de la 1843—44. În parte: Kesarie 7255 lei, 16,686 lei 39 par. Atanasie 6572 ¹ / ₂ sfanți,

¹⁾ No II Ac. Rom.

²⁾ V. 1812—1844 Ac. Rom.

³⁾ VII 1832—66 M. B.

Data	Luna
------	------

		lei 15,117, par. 13. Calistrat 7010 sf. 28 par. lei 16,132, 28 par. Inocentie fost Episcop de Buzău 6037 ¹ / ₂ stănți 32 par. lei 13,887, total 61,815 lei ¹⁾).
1843	Ian. 13	Patriarhul învoește iarăși să se aleagă un alt Mitropolit, în locul lui Veniamin, demisionat de bună voe ²⁾).
<		Se încep în Moldova școalele Catihetice ³⁾).
<	Mai 15	Egumenii Monastirilor închinat și neînchinat sunt oprți a dă cu embaticuri locuri Bisericești ⁴⁾).
<	Maiu 4	Mihail Grigorie Sturza Voevod promulgă un statut pentru Călugării din Monastirea Neamțului și Secul, după regulele adunate din Sf. Munte și de pe la alte locuri de Starețul renumit al acelei Monastiri <i>Paisie</i> . Statutul cuprinde 42 de capitule. ⁵⁾).
<	Ian. 28	Atestat. Dela Școala Sf. Mitropolii, Cetirea, Istoria sfântă, Catehisul, Cele 8 glasuri, Podobiile, Troparele, Herovice, Axioane etc. Cele 4 operații aritmetice.
<	Aug. 1	Discuție asupra Monastirilor închinat între Greci și Români cum și Rusia ⁶⁾).
1844	Sept. 4	Patriarhul cere ajutor bănesc delat Mitropolit pentru școala din Halchi ⁷⁾).
<	Sep. 16	Mitropolitul Neofet este numit membru fondator al Societăței Regale a Antiquarilor de Nord Copenhague, reședința Societăței ⁸⁾).
<		Mitropolitul Neofet trimite la Paris pentru studiul Arhitecturii pe paroșcicul Neculai Băluță, 50 galbeni pe timp de patru ani ⁹⁾).

¹⁾ Vol. XIII 1766 — 1853.

²⁾ C. Sf. M. Mold.

³⁾ Bis. Ort. pag. 928 XIV.

⁴⁾ Pag. 623 Reg. Org.

⁵⁾ A fost imprimat și în Monastirea Neamțului. Uricarul vol. 9 pag. 179 etc.

⁶⁾ V. pag 320—369.

⁷⁾ V. 1812—1844 Ac. Rom.

⁸⁾ Pag. 269 IV. M. B. A.

⁹⁾ Idem.

Data	Luna	
1844	Mai 10	Călugării Monastirilor inchinate protestează contra hotărârei adunării Generale din Moldova pentru desrobirea țiganilor ¹⁾
«		Cheltuiala cu cei dela Atena. Total 5630 drahme, 44 lept. In particular până la 1845 Octom. Dositeiu Ieromonahul 1484 drah. 32 lept. Ionică Niculescu 1351 drah. 40 lept. Ilie Benescu 1789 drah. 75 lept ²⁾ .
1844—46		Veniturile și Economii Episcopiei Râmnicului 276,899 lei ³⁾ .
1844	Gh. 27	Este chemat Meletie Episcopul Romanului să prezide adunarea Divanului la alegerea de Mitropolit. Se alege Episcopul de Roman Meletie ca Mitropolit și alegerea se întărește de Domn. «Să întărește de Mitropolit a acestei de Dumnezeu păzite țări pe Preasf. chirio chir Meletie, iar acest act să se depue în Arhiva Mitropoliei. In 2 Februarie 1844 ⁴⁾ .
«	Feb. 5	Rămânând vacantă Episcopia de Roman, se alege Arhimandritul Veniamin Roset, Egumenul M-rei Doljeștii ⁵⁾ .
«	Feb. 3	Se dă decretul domnesc pentru alegere Episcopului de Roman. La 1844 Februarie 5 se alege și întărește Veniamin Roset ⁶⁾ .
«	Iulie 9	Mitrop. proin Veniamin, trimite Epitropiei Seminariei <i>Veniamine cartea piatra</i> scandelei tradusă și tipărită de el la Biblioteca Seminarului Socola. Iar dela 1840 bătându-se trei medalii de a se pune în temelă catedralei, prin decret Domnesc două posedându le Veniamin le depune spre conservare în Biblioteca Seminariei Socola ⁷⁾ .
«	Mar. 20	Mitropolitul Veniamin își face Testamentul său în Monastirea Slatina ⁸⁾ .

¹⁾ VII 1832—66 M. B.

²⁾ XIII 1766—1853.

³⁾ X. M. B.

⁴⁾ C Sf. M. M.

⁵⁾ și ⁶⁾ Idem.

⁷⁾ R. I. II 342.

⁸⁾ Bis. Ort. pag. 395 V. X.

Data	Luna	
1844—48		
1844	Ian. 28	Este Mitropolit în Moldova Meletie. In urma cererei Epitropiei Seminariei Mihai Sturza confirmă prin hrisov, comform voinței Mitropolitului Veniamin, fondatorul școalei, de veșnica proprietate a Seminariei Schiturile Ra-faila și Duca, cu toate averile lor mișcătoare și nemișcătoare ¹⁾ .
<	Mai 10	Reprezentanții monastirilor închinatē contra hotărârii luate de sfatul Moldovei de a se eliberă țiganii monastirești de robie, sub cuvânt că boerii țării nu-i eliberează. Și că ei au un drept sfânt asupra acestora. Apoi se adresează către consulul Rusesc spre a'i proteje.
<	Iulie	Mitropolitul Neofet trimite 1000 galbeni Zoei Pangrația la Peterburg.
1845		Neofet Mitropolitul cere voia Domnului de a se duce în străinătate pentru căutarea sănătă-ței, la Viena, și apoi la Franșisbad, și lasă pe Nifon Vicarul să ocârmuiască ²⁾
<	Apr. 2	Protosinghelul Irothei, profesorul Candidaților recomandă cu Atestat pe Bucur sin Popa Soare la hirotonie ³⁾ .
<	Ian. 19	Trimite note de muzică occidentală pentru corurile bisericesti un Antim Necolaide ⁴⁾ .
<		O scrisoare secretă a lui Neofet contra Dom-nului în cauza unei căsătorii necanonice, dată consulului Rusesc, de consenz cu Vilara ⁵⁾ .
<	Maiu	Patriarhul desface pe Maria Ghica născută Văcărescu de bărbatul ei, pe care voia a o lua în căsătorie Domnul Bibescu ⁶⁾ .
<	Aug. 9	Gheorghe Barițzu scrie Mitropolitului mulță-mindu-i pentru Ist. Bisericească și arată că și el este din neam în neam fiu de preot ⁷⁾ .

1) Uricarul pag. 46 V. 3.

2) No. 1 Ac. Rom.

3) No. Ac. Rom.

4) Idem.

5) IV. 1843—1849. M. B. foaia 13.

6) Idem.

7) Idem.

Data	Luna	
1845	Oct.	6
	Julie	19
	Maiu	1
	Aug.	26
	Mai	19

Efrosin Poteca Egumen la Motru mulțamește Mitropolitului c'a trimes tineri spre învățătură la Pesta, la Atena și la Moscova și Peterburg ¹⁾.

Meletie Patriarhul Constantinopolului scrie Mitropolitului Neofet că Sminariul Halchi este deschis și să binevoiască a contribui cu ceva pentru susținerea lui și a trimite tineri spre perfecționare acolo. A scris și Domnitorului. Aristarh il sfătuește să trimită doi tineri ²⁾.

Mitropolitul dă ajutor bănesc unui student în Medicină Ștefan Capșa din Brașov.

Mitropolitul Neofet aduce dela Milan arbori și arbuști pentru suma de 1560 fr. (la pag. 384 se cuprind examenele la Seminariu și discursul lui Dionisie ³⁾.

O scrisoare a Arhimandritului Mihail Apostolid profesor de teologie la Atena în chestia studenților Români ⁴⁾

Se încunoștiințează Mitropolitul Neofet de departamentul Logofetei trebilor Bisericești sub No. 2783, că Domnul Gh. Bibescu s'a despărțit de soția sa Doamna Zoia, prin hotărârea Patriarhului de Constantinopol, contra socotinței Mitropolitului Neofet, ce a refuzat de a-l despărți, și a luat în căsătorie pe C. C. Marița, născută Văcărescu, fostă soție a spătarului Costache Ghica ⁵⁾.

Fiind trebuință în Capitala Principatului de Arhieri titulari se alege chir Mardarie cu titlu de Apamias hirotonit în Sf. Mitropolie la acest an ⁶⁾.

¹⁾ IV. 1843—1849 M. B. foaia 13.

²⁾ IV. 1812—1844 M. B.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ VL 1845—49 M. B.

⁶⁾ C. Sf. M. M.

Data	Luna	
1845	Mai 26	Protosinghelul Nectarie să hirotonește cu titlul de Tripoleos ¹⁾ .
«	Apr. 2 No. 13	Profesorul Candidaților, Protosinghelul Iroteiu, reclamă ca Candidații înainte de hirotonie să se cerceteze atât de slujbele bisericesti; cât și de dogmele pravoslavniciei noastre credințe ²⁾ .
«		Domnitorul se cunună cu Maria Ghica contra hotărârei Mitropolitului; dar despărțită de Costache Ghica prin Patriarhie, și cere a fi pomenită în toate orașele (pag. 548).
«		Ordinul de a căsători pe Domnitor cu Văcăreasca este din 1845 August 26. (pag. 550).
«	Iulie 19	Mitropolitul Neofet proiectează să trimită la Halche a studia theologia, elevi din România ca bursieri pag. 318.
«	Mar. 16	Mitropolitul Neofet înmănează secret consulului Rusesc un memoriu asupra Domnitorului după o conințelegere avută cu "Αρχων λογ. Α..... Β. (Alexandru Vilara)?) în care descrie amărunt toată purtarea necorectă a Domnului și că: ἡ ὑψηλότης του ὁ Ἡγεμών, ὡς γνωστὸν τῆς, εἰς ἀκμαῖνον ἡλικίαν εἰσέτι ὦν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ μεταλεθῆ εἰς δευτερον γάμον ζητεῖ ἀποφαστικῶς καὶ θέλει ἀποκλειστικῶς νὰ νυμφουθῆ τὴν Κακῶνον Μαρίαν Γκίκα τὴν πατρόθεν Βακκαρέσκαν.... pe care s'o despartă de bărbatul său, spătarul Costache Ghica și apoi să o ia în căsătorie Domnul... Din o notă scrisă de mâna Mitropolitului se constată că s'a trimis acest memoriu Consulului Rusesc ³⁾ . Mitropolitul se opune. În acelaș an Patriarhatul desparte pe Maria Văcăreasca de Costache Ghica ⁴⁾ . Mitropolitul protestează în contra hotărârei desfacerei, zicând că i s'a călcat drepturile și dispozițiunile patriarhale anterioare ⁵⁾ .

1) C. Sf. M. M.

2) V. I pag. 327.

3) VI. pag. 13 - 22.

4) VI. pag. 25 și 30.

5) VI. pag. 41, 45.

Data	Luna
1845 Oct.	6

Cu cea mai adâncă evlavie închinându-mă sărut dreapta Prea sfinției Voastre.

Prea sfințite Stăpâne!

De scumpa nouă sănătatea Prea sfinției Voastre cercetând, și aflând că este bine, și dela D lui Cuconul Alecu și dela P. Nil Dichiul Sf. Mitropolii m'am bucurat din toată inima și cu tot cugetul meu, fie mila Domnului cu noi toți, precum să roagă toți preoții țării noastre, ca să fie până la cele mai adânci bătrânețe, pentru sf. sale Biserici pururea sănătos, în pace, pentru ca să aibă destulă vreme a îndreptă precum să cade cuvântul adevărului, după Sf. Evanghelie. Și mai vârtos încă și prin aceea ce, mare faptă bună de Mitropolit făcând, i'ai trimis spre învățăturile teologicești și la Peșta și la Atena și la Moscova! Numele Prea sfinției Voastre se va pune în Istoria Bisericească între sfinți. Și eu aicea la Monastire am fost mai mult sănătos; dar și de rele că am, purtând un trup bătrân acum, și viețuind întru această vremelnică vieță am avut destulă parte. Lângă pătimiri mai mici, griji, supărări, și necazuri, mai ales cu zidirea acelor 12 Chilii din pricina nemeșterilor, apoi am pătimit și de niște friguri de toate zilele foarte rele, două săptămâni necurmat și apoi o lună mare slăbiciune. Acum prin rugăciunile Prea sfinției Voastre sunt bine. Chiliile nu s'au isprăvit dar nădăjduesc că să vor înveli, fiind vreme bună. Rămâne tencuiala pe vara viitoare, așa sobele, coșurile și tavanurile. Eu când am avut vreme și puțință am tălmăcit câte-va din cartea aceea: Discours sur l'Istoire Universelle a lui Bossouet. dar nu prea am liniște de tălmăcit. Mi-e dor de Prea sfinția Voastră și de cartea ce se tipărește și de cela pentru care cu blagoslovenia Prea sfinției Voastre, pe la 20 ale aceștia, după

Data	Luna
------	------

praznicul Monastirei nădăjduesc să vii la București. Dea Domnul să vă găsec pe toți sănătoși pe toți cei mari! Și cu cea mai adâncă evlavie sunt al Prea sfinției Voastre osârdnic supus.

Efr. Arhimandrit Motreanu, Monastirea Motrului.

Patriarhul de Alexandria anunță înălțarea sa la Patriarhat în locul răposatului Ierotheiu pe Artemie.

1845	Noem.
	8

Mitropolitul Neofet denunță la Patriarhat purtarea rea a Arhiereului Avraam al Trimithundci. Scribe și către Bașcapuchihaia principatului Valahiei, Necolai Aristarhis toate abuzurile acestui Arhiereu Grec destrăbălat.

1846	
------	--

C. Condagoni scrie lui Maruli să-i facă abonați pentru Patrologia sa ¹⁾.

« Ilie Benescu scrie din Atena că învață la școala Ριζάριον σχολή-Școala Rizarie ²⁾.

« Ian. 29 O scrisoare a lui Gh. Ghenadie în cestiunea tinerilor trimiși la studiu în Atena către Mitropolitul Neofet ³⁾.

« Doi tineri Dosotei Ieremonahul, Ierod. Dionisie Măldărescu scriu Mitropolitului despre bannii ce au primit la studiu. Mai eră în Atena și Ioan Niculescu, Lazăr Drugeanu ⁴⁾.

« Ian. 6 Seminarul din Râmnicul-Vâlcea este reorganizat, se face un regulament de disciplină și orariu, sunt doi profesori Munteanu și Director și Procopie, un profesor de psaltichie. Studiile Ist. V. și N. T. de Efrosin Poteca, Gramatica, Ist. Bisericească Lesviodox, Catihisul de Poteca. Ceteau din Ceaslov și Psaltire etc. Orele dimineața dela 8—12. Un elev ține un discurs la Paști. Busuioc. Neofet Mitropolitul comandează cărți franceze de dreptul Bisericesc ⁵⁾.

1) IV M. B.

2) Idem.

3) Idem.

4) Idem.

5) VI 1845—49. M. B. Ac.

Data	Luna
------	------

1846

«	Iunie 30
---	-------------

În Seminarul din Râmnicul-Vâlcei erau 28 seminariști interni 4 externi, 2 profesori, Se cheltuiă cu totul 650 lei pe lună ¹⁾.

Munteanu Directorul Seminarului Vâlcei ține un discurs la împărțirea premiilor. Există un prospect sau programă analitică, a fost imprimată pentru acest Seminaru la 1846 ²⁾.

«	Noem. 30
---	-------------

Incetează din viață Chesarie Episcopul Buzăului, și Ierod. Iosef Naniescu îi ține discurs funebru la parastasul de 40 de zile ³⁾.

«

Domnitorul Bibescu în discursul său la deschiderea adunării generale între altele zice;... «Prin atâtea greutăți, în mijlocul impulsiei generale ce am căutat a da unui viitor mai bun, nu putem trece cu vederea îmbunătățirile reclamate de starea monastirilor noastre, neuitând că independent de datoria ce ne impune sfânta destinare a acestor așezăminte, mai este și alta, nu mai puțin sfântă pentru noi, pentru că pe zidurile lor se găsesc scrise o mare parte din datele istoriei noastre și în interiorul lor se păstrează încă țărâna acelor ce ni sunt atât de scumpi. Ne vom achita curând de această datorie. Monastirile noastre vor eși curând din ruină, mai frumoase și mai majestuoase cum n'au fost nici o dată. Bistrița este mai terminată. Dealu înaintează în restaurare, Tismana, Cozia și Argeșul se vor începe în Primăvara viitoare ⁴⁾»...

(Va urmă).

C. Erbiceanu.

¹⁾ VI. 1845—49. M. B. Ac.

²⁾ Idem. foaia 210.

³⁾ Să se consulte Bis. Ort. pag. 16 XVI.

⁴⁾ Vezi Quelques mots sur la Valahie. 1856 Paris, pag. 84.

MITROPOLITUL VENIAMIN COSTACHE ȘI SEMINARUL SĂU.

I.

În trecutul nostru Biserica ortodoxă a fost singura instituțiune culturală la noi. Cultura poporului român eră cu totul bisericească și acei cari propoveduiau și răspândeau această cultură erau oamenii bisericii. Biserica însăși, căci cel mult tinda ei, eră în acelaș timp și școală. Cu un cuvânt: nu se poate vorbi de cultură românească în trecutul nostru în afară de biserică.

În Octomvrie anul trecut am avut în Iași frumoase sărbări bisericești și naționale. Cu această ocaziune s'a serbat și aniversarea de 100 de ani a Seminarului Veniamin, cea mai veche școală bisericească și românească la noi. Școala aceasta a fost întemeiată de Mitropolitul Veniamin Costache cu scopul de a cultivă mai temeinic pe viitorii candidați de preoție. Eră vorba de ridicarea nivelului cultural al preoților, ca astfel să se poată ridică și al poporului.

Potrivit îndatoririi luate, când am vorbit despre sărbătorile dela Iași, (Vezi numărul revistei de pe Octomvrie 1904), voi arătă aici în linii generale vieța și activitatea Mitropolitului Veniamin, cum și fazele de dezvoltare prin cari a trecut școala sa bisericească până astăzi. Cestiunile de asemenea natură sunt totdeauna noi, fiindcă fac parte din avutul sacru, dacă nu din însăși ființa Bisericii noastre ortodoxă națională.

II.

Veniamin Costache s'a născut în 20 Decemvrie 1768 în satul Roşieşti din judeţul Fălciu. Pe tatăl său îl chemă Grigorie Costache, supranumit şi Negel, după un neg mare ce aveà pe nas, bunicul său Constantin Costache, iar pe mama sa Maria, născută Conta şi din familia Cantacuzi-neştilor ¹⁾. A fost botezat în Ianuarie 1769 de o bunică a sa după mamă anume Elena sau Ilinca, o Cantacuzină, şi i s'a dat numele de Vasile. Din frageda copilărie Vasile s'a bucurat de cea mai îngrijită creştere, fiindcă erà în tradiţiunea familiei de a se cultivà membrii ei în frica de Dumnezeu, în iubirea adevărului şi a faptelor bune, în iubirea de neam. În casa părintească «i s'au dat, după propria lui mărturisire, şi oarecari începuturi de învăţătură». Erà şi acesta un obicei în vechile familii boereşti şi începuturile de învăţătură se căpătau, fie dela preotul locului, fie dela un dascăl oarecare. E probabil, că la ţară, asemenea începuturi de învăţătură să le fi căpătat chiar dela tatăl său, căci Grigorie Costache «erà un boer luminat» şi aveà «cărţi franţujeşti» şi «tomuri eleneşti»: pe Telemac, o poveste a războiului dintre Ruşi şi Turci, istorisiri din vieaţa Impăraţiei bizantine, cronici turceşti şi moldoveneşti şi cinci cărţi în limba ţărei». ²⁾.

Familia lui Vasile se mută apoi în Iaşi, din interese familiare şi parte şi publice. Vasile e *aşezat aici în şcoala publică* ³⁾,—Academia Vasiliană,—şcoala de învăţături în limba elinească. Vasile s'a ales în cea mai mare parte din această şcoală cu cunoaşterea limbii elineşti, pe care a utilizat-o mai târziu în traducerile ce a făcut. Dl. Gh. Adamescu afirmă, că Vasile 'şi a desăvârşit învăţătura în mă-

¹⁾ Prin urmare şi după tată şi după mamă erà neauş şi vechiu boer.

²⁾ N. Iorga: Vieaţa şi faptele Mitropolitului Veniamin Costache, Bibl. populară Minerva No. 23 pag. 23.

³⁾ Biserica Ort. Română, an. XI, 1887—1888 p. 395.

năstirea Neamțului, unde se află stareț Paisie, conducătorul unei întregi mișcări de cultură bisericească ¹⁾. Va se zică, până la vârsta de 15 ani, Vasile posedă întreaga învățătură ce se cerea pe atunci, căci dela această dată înainte, știm care este rostul vieții lui.

III.

De mic copil se născuse în sufletul lui Vasile dorința înflăcărată, să se facă călugăr. Se poveștește chiar, că în contra voinței părinților a și fugit de acasă și a pornit spre mănăstirea Neamțului pentru realizarea dorinței lui. Auzise el de vestitul stareț Paisie și voiă cu orice chip să'l vadă și să-și îmbunătățească vieța în apropierea lui. Se poate după cum susține Dl. N. Iorga ²⁾, ca el să fi auzit de Paisie prin cetirea povestirii despre strămutarea lui dela Secul la Neamțu, ce circulă în manuscris pretutindeni. Se mai poate încă ca nașterea dorinței lui să se datoreze și timpului în care trăia,—timp stăpânit numai de vederi religioase. Mediul în care trăește omul are mai totdeauna stăpânire asupra lui: 'l formează și 'l conduce. Puterea spiritului dominant al timpului îndemnă pe mulți, tineri și bătrâni, bărbați și femei, din cele mai vechi și bune familii boerești, să se lepede de vieța lumească și să îmbrățișeze pe cea monahicească. A se devota cu totul bisericii și a-i servi, se consideră ca cea mai înaltă treaptă de perfecțiune în vieța aceasta. Vieța aceasta trebuiă să fie numai ca o pregătire pentru vieța eternă. Și câți episcopi și mitropoliți n'am avut noi din cele mai bune familii boerești? Și câți n'au trăit în monastiri ca simpli călugări? Adaog însă, că dorința de a îmbrățișa monahismul eră mai dezvoltată în familiile boerești din Moldova decât din Muntenia.

¹⁾ Gh. Adamescu: Istoria Seminarului Veniamin din Iași p. 4.

²⁾ N. Iorga l. c. p. 26.

Să nu fi fost cauza și moartea prea de timpuriu a mamei lui Vasile și starea bolnăvicioasă a tatălui său?...¹⁾ Lipsa de călăuze pricepute și energice rătăcesc pe om pe căi neumblate!

Multe a pățit Vasile cu ocaziunea acestei aventuri. Se spune, că a plecat de a casă împreună cu un alt tânăr de vrâsta lui, care 'l asigurase, că știe drumul până la părintele Paisie dela Neamțul. Ajung în satul Volintirești peste Siret și poposesc în casa unui jitar sau pândar de ogoare. A doua zi, când se scoală, se trezește singur, căci bunul său tovarăș 'l părăsise, după ce-i luase tot ce bun avea. Singur, fără îmbrăcăminte, e nevoit să rămână pe lângă casa jitarului, făcând servicii de argat și îmbrăcat în haine zdrențoroase de argat sau cioban. Ori și cine, 'și poate ușor închipui starea lui sufletească și puterea de răbdare. Eră la el o convingere adâncă de folosul drumului, pe care a apucat... E atingătoare povestirea lui N. Istrati despre suferințele lui Vasile în casa jitarului. Cu apropierea ernei e luat de preotul satului spre a-i da ajutor la biserică ca dascăl!

În vremea aceasta tatăl său 'l căută pretutindeni și nu-l găsiă nicăiri. În cele din urmă 'l descoperă; 'l aduce înapoi în casa părintească din Roșiești și stă ascultător pe lângă tatăl său bolnav până ce-și dă sfârșitul. O dată cu moartea tatălui său capătă însă și libertatea deplină de a-și alege calea ce-i convine. Se crede însă, că rugăciunile lui Vasile și poate și alte stăruințe convinseră și pe bolnavul său tată, ca să-și dea consimțământul pentru viața călugărească, căci iată ce cetim în testamentul lui Veniamin: «*La vârsta de 15 ani și înscris rugămintea părintelui meu, ce se află bolnav către preaosfințitul Iacob Episcopul Hușului, m'am aterosit vieții monahicești*».

¹⁾ N. Istrati: Calendar pentru Români pe anul 1851 p. 15 Iași.

IV.

Se află acum ca Episcop al Eparhiei Huşilor *Iacob Stamati*, un episcop inteligent, cult şi harnic. Eră un păstor apostolic în toată puterea cuvântului, așa după cum ni-l închipuim noi, citind faptele Apostolilor şi istoria veche bisericească. Se ocupă şi cu chestiuni de educaţiune şi şcolare şi pe care puneă foarte mare preţ pentru ridicarea neamului şi a ţării. Va trebui un studiu amănunţit asupra acestui mare Episcop şi în urmă Mitropolit ca om al bisericii şi al şcoalei. Ei bine, cu acest Episcop se află Grigore Costache, tatăl lui Vasile, în cele mai strânse legături de prietenie. Grigore Costache, boer de viţă veche, prieten şi sfătuitor cu Iacob Stamate, fecior de ţăran pescar din Transilvania! Ca pe unul din cei mai de aproape ai săi, de credinţă şi inimă, 'l lasă Grigore epitrop al averei şi al copiilor săi. Şi ce poate să aibă omul mai scump în lume după Dumnezeu ca copiii săi?... De aci se vede destul de lămurit strânsa legătură de prietenie între Grigore şi Iacob. Prin insistări şi de teamă ca să nu fie cumva împedecat Vasile de neamuri să se călugărească şi să nu să facă imputări lui Iacob că în calitate de epitrop i-ar fi permis aceasta, Grigore, de pe patul de boală face însăşi rugăciune lui Iacob, să-l călugărească! Şi astfel Iacob însuşi călugăreşte pe Vasile în Huşi, în cursul anului 1784, având vârsta împlinită de abia de 15 ani şi-i dă numele de Veniamin. Veniamin 'şi face ucenicia ca monah, iar nu ca frate, în apropierea lui Iacob şi sub supravegherea lui. Şi multe a trebuit să înveţe tânărul monah dela un bărbat cu însuşiri așa de superioare ca om şi păstor ca Iacob. Dar şi Iacob a aflat în Veniamin un pământ binecuvântat. Supus şi blând ca un miel, Veniamin ascultă şi învătă: nu eşiă din cuvântul epitropului şi părintelui său sufletesc! În anii pe cari i-a petrecut în Huşi sub supravegherea lui Iacob,

s'a pus pentru Veniamin adevărata temelie a activității lui viitoare. Aici s'a format el ca om și ca viitor păstor sufletesc! Nu trecură decât trei ani și Iacob hirotoni diacon pe Veniamin, având prin urmare vârsta de 18 ani împliniți. Peste un an părăsește însă pe bunul și nobilul său protector și merge la Iași, unde se află ca mitropolit *Leon Gheuca* din neam boeresc, înrudit de sigur cu Costăcheștii. Mitropolitul Leon era și el un iubitor al învățaturii și un arhipăstor care făcea cinste scaunului Moldovei ¹⁾. Aci e hirotonit preot în 26 Septembrie 1788 și numit *Mare eclesiarh* al Mitropoliei. Locul acesta era un loc de onoare, dar și de mare răspundere. Puțin după aceea fu numit vechil de egumen la mănăstirea Sf. Spiridon din Iași, una din cele mai bogate și importante, iar mai în urmă chiar egumen, cu toată împotrivirea lui Romanțov, conducătorul treburilor muscălești în Moldova și pe care o considera ca o provincie muscălească în vremea aceea.

În 1792 Iacob Stamate, Episcopul Hușilor: e numit Mitropolit al Moldovei. O dată cu urcarea sa pe scaunul mitropolitan, s'a gândit, că în locul său la Huși nu poate fi mai bine altul numit decât Veniamin Costache, impus la aceasta prin virtuțile sale personale și prin origină. Iacob reușește și în 27 Iunie 1792 Veniamin e hirotonit arhieru în etate de 24 ani și numit Episcop de Huși. Iată frumoasele cuvinte din Gramata lui de numire: «Vrednic la toată știința și plecat întru vieța călugărească, cuvios, smerit, împodobit cu blândețe și cu alte fapte bune, temător de Dumnezeu și ispitit întru vrednicia sa». Caracterizarea aceasta ne prezintă pe omul cu desăvârșire vrednic pentru înalta chemare apostolică!

Peste 4 ani în 1796 Veniamin e mutat ca Episcop la Roman, în urma morții Episcopului Antonie. Aci păstorește

¹⁾ N. Iorga l. c. p. 35.

cu iubire din partea tuturor timp de 7 ani, după ce păstorise 4 ani la Huși. La ambile Episcopii se arătase ca un bărbat de inimă și de bine;—ca un bărbat cu totul devotat bisericii și binelui obștesc. Faptele sale 'l fac cunoscut pretutindenea în Moldova și 'l impun ca un mare Ierarh al bisericii.

V.

În 1803 luna Martie încetează din viață Iacob Stamate Mitropolitul Moldovii și în locul său e ales după câteva zile Veniamin, Episcopul Romanului. Repede înaintare pentru Veniamin, însă el erà matur pentru locul ce i se încredință. Dela început, el se pune la lucru cu toată inima pentru înălțarea țării, pentru înflorirea bisericii! Și cel mai puternic mijloc pentru aceasta îl vedea în *școală* și în *tipărituri*. De aceea imediat după urcarea sa pe scaunul Mitropolitan, Domnitorul *Alexandru C. Moruzi*, dă un hrisov pentru întemeerea de școli în Moldova și pentru instituirea unei Eforii a școalelor. Iată punctele principale din acest hrisov:

- a) Instituirea unei Eforii a școalelor, compusă din Mitropolit și din doi boieri mari;
- b) Înființarea a șase școli românești județene în principalele orașe;
- c) Admiterea în școli a pământenilor și a streinilor, a bogaților și a săracilor;
- d) Crearea a 50 burse pentru elevii lipsiți mijloace;
- e) Darea pentru școli a unei sume din budgetul statului, pe lângă taxa de 4 lei percepută dela preoți.

Tot în acest an Veniamin capătă un hrisov și pentru întemeerea unei școli bisericesti pentru formarea candidaților de preoție. Despre aceasta însă mai la urmă! Mai întemeiă și o școală de cântări bisericesti, aducând ca maestru, un

vestit cântăreț din Constantinopol, anume, Petru Lambadarie. Idealul lui Veniamin eră: preoți cu carte și cântăreți buni! Știa el prea bine, că numai cu oameni la locul lor, poate să-și ajungă biserica menirea. Veniamin reorganizează și tipografia Mitropolitană, aducând mai mulți lucrători streini, pricepuți în arta tipografică. Odată tipografia reorganizată încep și tipăriturile pentru binele obștesc și la priceperea tuturor. Și s'au tipărit în timpul lui Veniamin de el și de alții, cum nu s'au mai tipărit în timpul altui mitropolit!

În 1806 Rușii intră în Moldova și începe războiul între ei și Turci. Ori și cine își poate închipui starea lucrurilor din Moldova, când acest război ca și altele mai înainte, se petreceau pe pământul ei. Mitropolitul Veniamin, adevăratul și singurul părinte sufletesc al poporului, intervine pe lângă comandantul oștirilor rusești și îi arată ce suferă poporul din pricina întreținerii oștirilor streine. Din această pricină și fiindcă Veniamin eră suflet adevărat românesc situațiunea lui de Mitropolit devine precară. Rușii nu-l sufereau și în ajutorul lor le vin și câți-va boeri români, coadă de topor. Rușii voiau să-și pună ca Mitropolit pe omul lor și anume pe *Gavriil Bănulescu*, fost încă Mitropolit înainte de Iacob Stamate și în urmă Mitropolit al Kievului. Gavriil Bănulescu deși român de naștere, eră însă trup și suflet devotat intereselor muscălești. Mitropolitul Veniamin se retrage la Monastirea Neamțu și de aci își înaintează în Februarie 1808 demisiunea pe motive de sănătate. Rușii pun ca Exarh al Moldovei și Munteniei pe Gavriil Bănulescu și în această calitate conduce biserica din ambele principate, până în anul 1812, când prin tratatul din București s'a încheiat pace între Ruși și Turci, cu care prilej Rușii au deslipit Basarabia din trupul Moldovei.

Ce făcea Veniamin Costache în vremea această?... Sta retras în marea monastire a Neamțului, ducând vieța cea mai simplă călugărească și ocupându-se cu traduceri și ti-

părituri. În vremea aceasta a tradus și a tipărit el în tipografia monastirii: *Chiriacodromionul* de vestitul *Nichifor Teotochie*. În vremea aceasta a făcut el și alte tălmăciri din limba greacă și pe care le a tipărit mai târziu. O deosebită predilecțiune avea și pentru lucrările de psaltichie, fiind el însuși un bun psalt și pentru că vedeă în cântare o deosebită podoabă a serviciului dumnezeesc. De aceea a tipărit mai multe lucrări de psaltichie. Gândul lui necurmat eră însă la întreaga biserică a Moldovii și la Moldova însăși, atât de greu încercată și frământată! Rostul vieții lui nu eră într'o simplă chiliuță de monastire, ci pe scaunul Mitropoliei Moldovei, fiindcă rar avea Moldova nevoie de o minte luminată și ageră și de o inimă caldă ca acum. Știa Veniamin prea bine, că majoritatea boerilor și întregul popor și cler, îl considerau ca un adevărat părinte obștesc. O spuseră ei doar aceasta și însuși autorităților rusești, când cu dimisiunea lui din scaunul de Mitropolit!...

*

Odată cu încheerea păcii între Ruși și Turci și cu părăsirea Moldovei de către armatele rusești, scaunul Mitropoliei Moldovei rămâne vacant. Exarhul Gavriil Bănulescu însoțește la plecare armatele rusești! Acum toate privirile și inimile erau îndreptate spre Veniamin Costache, pe care de alt-fel ori și ce bun Moldovean îl il avea ca o icoană vie înaintea ochilor minții. Boerii roagă pe Veniamin să se reîntoarcă pe scaunul Mitropolitan, iar Ieșenii se adresară în același scop însuși Domnitorului. Iată ce spun ei Domnitorului între altele: «Nenorocire și păcatele noastre au fost de ni s'au dus și acest sufletesc părinte și am rămas noi întru toate oftările și suspinările, storcând pârae de lacrimi ca o turmă fără de păstor și ca niște prunci fără de părinți, când rămân pe mâna vitregilor streini cu ini-

mile pline de cugetul junghierei, în cea mai adâncă otrava amărăciunii... Noi în șase ani nu auzim glas părintesc cu vre-o milostivire, nu auzim fluierul cel pătoresc, nu auzim despre nici o parte cuvânt de mângâere cu vre-o milostivă adăpostire, fără de cât numai streine auziri, streine nemilostiviri, streine călcări, streine vederi, streine a-supriri»¹⁾

VI.

În urma intervenirilor stăruitoare pe lângă el și a dorințelor unanime, Veniamin își părăsește chilia de liniște și muncă duhovnicească dela Neamț și pornește spre Iași. Cu această ocaziune i se face lui Veniamin o măreață primire. Poporul îl așteptă ca pe un adevărat mântuitor al său. Iată cuvintele d-lui Erbiceanu: «Câte ovațiuni în cale, câtă bucurie în popor de a-și vedea pe blândul lor păstor! Il aduc în triumf, iar la bariera din Păcurari, toată suflarea leșană, boieri și negațători, stăpâni și slugi, jidovi, armeni și de toată nația aleargă spre a primi pe părintele obștesc. De aici până în Mitropolie a fost adus prin cântări făcute anume de protopsalții Mitropoliei, prin care îi laudau meritele și declarau veselia sărbătorească a obștei că iarăși le este părintele lor»²⁾.

Și eră ușor de priceput o asemenea bucurie generală, un asemenea entuziasm. Poporul, dela mic până la mare, suferise de ocupațiunea muscălească, nemiloasă și barbară în purtarea ei. Însăși biserica, de unde trebuia să iasă cel puțin un cuvânt de mângâiere, eră condusă de un român, înstreinat de aspirațiunile neamului său. Jalea și amărăciunea pătrunseseră sufletul bietului popor! De aceea vedea el în Veniamin, pe adevăratul păstor, pe acel, care trebuia să-l cheme la viață.

¹⁾ C. Erbiceanu: Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei pag. 52.

²⁾ C. Erbiceanu. Vieța lui Veniamin Costache 1888 pag. 22.

*

În grele împrejurări se reîntorcea însă Veniamin, pe scaunul mitropolitan. Rușii rupseseră Basarabia din trupul Moldovei și poporul era sărăcit și amărât din pricina lungii ocupațiuni rusești. O inimă curat românească și simțitoare putea să fie slăbită în energia ei! Cu toate acestea Veniamin se pune imediat pe lucru pentru ridicarea intelectuală și morală a țării. Reorganizează tipografia Mitropoliei și traduce și tipărește o mulțime de lucrări religioase, fie de ritual bisericesc, fie cu conținut general religios. E epoca literară bisericească cea mai productivă din activitatea lui Veniamin. Cultivă mai departe psaltichia bisericească și reorganizează seminarul dela Socola, școala lui mult iubită. Ajută tineri la studii în străinătate. Cu un cuvânt: face tot ce-i stă prin putință pentru răspândirea luminii în popor. Știe el prea bine, că un popor nu se înalță de cât prin cultură.

*

În 1821 se produce în Moldova ca și în Muntenia mișcarea generală sub conducerea lui Alexandru Ipsilanti pentru liberarea Grecilor de sub jugul turcesc. Iarăși o mare nenorocire căzută ca din senin asupra mult încercatelor țări românești! Care a fost ținuta Mitropolitului Veniamin în aceste grele împrejurări? D-l *G. Adamescu* susține, că Veniamin ar fi fost favorabil mișcării grecilor și că ar fi ajutat și moral și material pe Ipsilanti. Iată cuvintele sale: »Mitropolitul Veniamin a fost nu numai favorabil eteriștilor, dar sprijinitor prin sfaturi și prin bani..... Pe lângă serviciile personale ce a făcut lui Ipsilante, a dat zece mii de lei pentru cauza eteriei și s'a însărcinat a întreține cu cheltuiala sa un soldat înarmat călare»¹⁾... D-l

¹⁾ G. Adamescu l. c. pag. 13—14.

N. Iorga din contră ne spune «că Veniamin nu văzù cu bucurie sosirea turburătorului, care socotea să ne împingă pe noi la lupta pentru scoaterea din robie a altui neam. Când grecii se aruncară asupra nevinovaților negustori turci din Iași și-i măcelăriră, el se puse în fruntea acelor cari făcură «arătare» lui Ipsilante asupra nenorocirii unei asemenea fapte. Slujba de binecuvântare a eteriștilor nu se făcù la Mitropolie, ci numai la Trei-Ierarhi, unde erà un egumen grec. Veniamin slujì numai după porunca aspră ce priimise dela comănduirea grecească, în care i se spuneà «să nu mai aștepte o țidulă» căci «vei face aceasta de voie ori de nevoie»; tot cu deasila, trebui el să ajute cu bani și daruri fapta lui Ipsilanti»¹⁾... Părerea mea e cea din urmă. Veniamin erà o natură blândă «sfioasă» (*Iorga*), un apostol al păcii și al liniștii. Pe lângă aceasta știà el prea bine ce îl așteaptă și pe el și pe țară din partea Turcilor, mai cu seamă când vor aflà că a dat ajutor eteriștilor. Răzbunarea turcească s'ar fi revărsat cu prisosință asupra Moldovei și poporului ei! Și lucrurile s'au și petrecut astfel. Turcii au intrat în Moldova și au început jafurile și omorurile. Boierii și negustorii de prin orașe și mai ales de prin Iași fugiau cari încotro. Unii treceau în Bucovina, alții în Rusia, iar alții fugiau prin munți, pe la monastiri. Domnitorul Moldovei Mihail Șuțu fuge și el și roagă pe Mitropolitul Veniamin să întocmească o căimăcănie. Mitropolitul fricos, părăsește și el țara și se duce în Basarabia în satul *Colincăuți*, una din moșiile Mitropoliei Moldovei.

Țara rămâne acum fără stăpân și păstor! Ori și cine 'și poate închipui starea de destrăbălare și de anarhie. Numai cine n'a citit *Jalnica tragedie* a întâmplărilor din vremea aceasta de Al. Beldiman nu și-o poate închipui. Dar iată

¹⁾ *N. Iorga* l. c. pag. 57—58.

ce ne spune însuși Veniamin: «Foc, sabie, desbrăcare, răpire, dărămarea bisericilor, omorârea slujitorilor bisericești, sălnicia fecioarelor, răleșterea femeilor de lângă bărbați și a fiilor de lângă părinți, prădăciunile, ridicările vitelor de obște, ridicările zaharelilor și după toate acestea, silnicia schimbării legii prin mucenicie; acestea toate cu prisosință, acum se pun în lucrare¹⁾

Mitropolitul Veniamin stă în Colincăuți până la urcarea pe tronul Moldovei a Domnitorului pământean I. Sandu Sturza și până la retragerea armatei turcești. S'a ocupat Veniamin aci tot cu cetirea și cu traducerile, ocupațiunile lui iubite. S'a ocupat, bine înțeles, și cu starea lucrurilor din Moldova, însă ce putea să facă? Era ca o navă fără busolă. Fricos și lipsit de energie, nu putea să ia nici o hotărâre, -nu știa încotro să apuce!

După îndemnul lui Ioan Sandu Sturza, Veniamin se reîntoarce în țară și 'și ocupă scaunul Mitropolitan pe la începutul anului 1823. Imediat se pune pe lucru pentru îndreptarea relelor de care suferia biserica și poporul în urma eteriei și a ocupațiunii turcești. Tipărește multe scrieri de ritual bisericesc și altele, îngrijește de Seminarul dela Socola, îngrijește de monăstiri și schituri, îngrijește de averea lor, ca să fie mai bine administrată. Revarsă iarăși binefacerile milosteniei sale asupra celor sărăciți și suferinzi. În sfârșit ia măsuri în înțelegere cu Domnitorul pentru clădirea unei mărețe catedrale mitropolitane, vrednică de capitala Moldovei.

În 1828 armatele rusești intră iarăși în principate. Veniamin, nu știe cum se face, stă în bune relațiuni cu reprezentantul Rusiei în principate, cu Kiseleff. Veniamin sprijină pe Kiseleff pentru noua organizațiune dată țării. Kiseleff pentru bunele servicii stăruiește și Veniamin e decorat chiar cu sf. Ana.

¹⁾ C. Erbiceanu: Istoria Mitropoliei Moldovei p. 366.

În 1834 vine pe tronul Moldovei Mihail Sturza. La început, Veniamin o duce bine cu tânărul domn. Mai în urmă însă s'au iscat neînțelegeri între ei. Veniamin își dă demisia în 18 Ianuarie 1842. Demisia e primită și i se acordă voia de a stă la mănăstirea Slatina și de a administra singur averea acestei mănăstiri. În 28 Ianuarie 1842 Veniamin părăsește pentru totdeauna Iașii și se îndreaptă spre mănăstirea Slatina. Plecarea sa a lăsat numai jale în sufletul tuturor. El era adevăratul părinte al poporului și plecarea lui însemnă o puternică și zdrobitoare lovitură dată acestui popor. Rămâne turma fără un bun și vrednic păstor! Veniamin se adresează tuturor și le zice: «Mă bucur că văd obșteasca părere de rău în inimile sinpatrioților despre ducerea mea. Aceasta este singura plată pe care patria îmi dă cu inimă curată pentru slujbele ce am facut jumătate de veac. Aproape cinci ani petrece Veniamin în chiliile dela Slatina, ducând o viață de simplu călugăr și în 18 Decembrie 1846 își dă obștescul sfârșit. Dl. N. Iorga terminând lucrarea sa asupra lui Veniamin ne spune «că om mai sfânt și mai bun decât dânsul n'a mai ținut în mâini cârja de Episcop român»¹⁾. Adevărat, că cu Veniamin, s'a stins un bărbat mare și sfânt al bisericii românești!

G...

(Va urmă).

¹⁾ Vezi N. Iorga l. c. pag. 78.

SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ ȘI ÎNVĂȚĂTURA SA.

Am arătat în numărul trecut al revistei, starea în care se află curtea bizantină în acel timp și amestecul acestei curți în cestiunile religioase. Am văzut cum părinții bisericești, cu toate amenințările și pericolele la care erau expuși, au susținut învățătura stabilită în sinodul dela Nicea. Apoi am arătat convingerea Sf. Grigorie asupra existenței și atotputerniciei lui Dumnezeu, învățătura sa asupra cunoștinței lui Dumnezeu și până unde se întinde cunoștința omului, modul cum el combate învățăturile false ale lui Eunomiu, și intru cât acestea se deosibiau de învățătura arienilor. Să vedem acum mai departe învățătura Sf. Grigorie și a lui Eunomiu cu privire la Dumnezeu.

Eunomiu pretinde nu numai o cunoștință mijlocită a lui Dumnezeu, ci chiar o cunoștință nemijlocită. Prin

aceasta se deosibește chiar de părerile lui Aristotel. Acest mare filozof al antichității arată că pe Dumnezeu nimenea nu'l poate cunoaște pe deplin. Sf. Grigorie spune *că nici un cuvânt și nici o gândire omenească nu poate să exprime ceea ce este neexprimabil, sau să cuprindă cu mintea pe cel ce este mai presus de minte.*

Mai departe Eunomiu spune că Dumnezeu nu se poate cunoaște numai prin energiile sale, ci poate să fie cunoscut chiar în substanța sa. Tot așa el susține că numele obiectelor sunt de natură eternă, și nu sunt nici de cum invențiuni omenești; ele sunt o creațiune a lui Dumnezeu și ele reprezintă substanța. Toate acestea amintesc mai mult de filozofia lui Platon, căci el zicea, că numele reprezintă substanța sau ideea despre lucruri. Sf. Vasile cel Mare răspunzând în această privință lui Eunomiu zice: «*De unde acest nume al lucrurilor create? De unde aceste cuvinte pe cari Sf. Spirit nu le a întrebuințat? Dela care profet, delo care Apostol? Căci eu, cel puțin n'am aflat întrebuințat acest cuvânt nicăeri în Sf. Scriptură*». Sf. Vasile merge și mai departe cu argumentația sa și arată că numele și substanța nu'i tot una. «*Natura lucrurilor, zice el, nu se conduce după nume, ci numele au fost aflate mai târziu. Chiar numele absolute, adecă acelea, cari par că cuprind și mai mult pe un obiect nu reprezintă însăși substanța, ci numai niște particularități; celelalte însă, cele comune, reprezintă numai relațiunea față de ceea ce se spune. Cine aude cuvântul născut, nu*

se gândește la vre o substanță, ci numai la o relațiune, la o legătură cu altul ¹⁾.

Se observă de multe ori că Eunomiu se contrazice adesea în învățătura sa. El uneori spune că pe Dumnezeu nu'l poate cunoaște omul cu mintea sa, alte ori, că El poate să fie cunoscut cu rațiunea pură și că substanța sa poate să fie exprimată în mod complet prin cuvinte. Aceasta nu se poate explica altfel, decât că el admitea o cunoștință dublă a omului și o însemnătate îndoită a numelor. Cât privește acest înțeles dublu al cunoștinței, o spune chiar el însuși, când deosebete cunoștința dobândită prin rațiunea pură, de cunoștința dobândită prin energii sau prin fapte ²⁾.

Sf. Grigorie de Nazianz combate aceste păreri ale lui Eunomiu și argumentele aduse pentru a arăta că este imposibil a cuprinde cu mintea substanța divină se găsesc răspândite în multe din cuvântările sale. În unele părți sunt numai anunțate fără să fie dezvoltate. Cele mai însemnate sunt următoarele:

Așa el zice, că în substanța spiritului stă, ca să nu poată cuprinde ceea ce e nemărginit. Nemărginitul ar încetă de a mai fi ca atare, dacă ar fi înțeles și cuprins pe deplin de ceea ce este mărginit. Acei cari presupun că pricep pe deplin ceea ce este dumnezeesc, au o cunoștință mărginită și insuficientă chiar și de lucrurile create; ei înțeleg foarte puțin legătura

¹⁾ Bihringer, Kirchengeschichte.

²⁾ Ritter, Philosophie Id. Kirchen-väter.

dintre corp și spirit, deci cu atât mai puțin vor cunoaște pe Dumnezeu cel nemărginit. «*Ar fi posibil, zice Grigorie în cuvântarea XXVIII, ca omul să poată înțelege pe deplin substanța lui Dumnezeu, el care nu poate să și explice pe deplin natura unei furnice*»?

Alt argument, pe care îl aduce Sf. Grigorie este și acesta. Spiritul omului, care nu este fără sfârșit și prin aceasta chiar neapt de a pricepe în totul infinitul, este încă legat cu un corp material, care stă întocmai ca un acoperiș de ceață între noi și între divinitatea curată și nematerială, și împedică ochiul spiritului să primiască, în deplină claritate, razele luminei divine. «*Intre noi și Dumnezeu, zice el tot în această cuvântare, se află acest întuneric al corpului, ca odinioară norul dintre Egipteni și Ebrei, și poate că acesta este întunericul în care se ascunde substanța noastră materială, prin care numai unele se pot întrezări puțin*». Cu alte cuvinte, Grigorie era convins că spiritul omenesc, pentru că e unit în mod neseparat cu corpul, tocmai pentru aceasta este legat, în ce privește cunoștința, de formele percepțiunii senzuale și de experiență și deci ceea ce este mai presus de simțuri, adică ceea ce este divin, nu poate să fie cunoscut în substanța sa cea curată. «*După cum este imposibil, zice el, ca cineva să meargă înaintea umbrei sale proprii, sau ca ochiul să stea în legătură cu obiectele vizibile fără lumină și aer, sau ca peștii să sboare deasupra apei, tot așa este imposibil, pentru acei ce trăesc în corp, să între în legătură cu ceea ce este dat și mai presus de sim-*

țuri, înlăturând ceea ce este corporal (adică liberi de toată influența percepțiunii simțurilor și a formelor de cugetare stabilite), căci în totdeauna va interveni ceva din ceea ce este al nostru, ori cât s'ar separa spiritul nostru de ceea ce este vizibil, și ori cât s'ar încercă să se înalțe spre ceea ce este înrudit cu dânsul și invizibil (Cuvântarea XXVIII) ¹⁾.

Păcatul îl socotea Grigorie de asemenea ca o piedică însemnată pentru cunoașterea deplină a lui Dumnezeu. Astfel Sf. Grigorie își menține amândouă principiile stabilite dela început, că numai un simț curat și sfânt, poate să cuprindă ceea ce este cu totul sfânt, și apoi că natura spirituală a tuturor oamenilor este întunecată prin păcat, și de aici în mod incontestabil trage concluziunea, că a cunoaște pe Dumnezeu în mod curat și deplin nu este cu putință omului ²⁾.

Sf. Grigorie arată mai departe că toate aceste obstacole, despre care s'a vorbit până acum, sunt înlăturate, îndată ce sufletul este curățit de păcat și este deslegat de legăturile corpului material. Atunci el dobândește o existență liberă, fără să fie mărginită de ceva. Sfinții după moarte pot cunoaște pe deplin pe Dumnezeu. Fericirea eternă constă tocmai în această cunoștință deplină și în contemplarea curată a lui Dumnezeu. Așa el în cuvântarea XXXIX zice: *«Ceea ce este Dumnezeu după natura și după sub-*

¹⁾ Tillemont, Memoire pour servir à l'hist. ecclesiastique.

²⁾ Schröckh, Kirchengeschichte.

stanța sa, aceasta nu a aflat'o nici un om și nici nu o va afla. Va afla însă, după cum cred, când aceea ce este asemenea cu Dumnezeu și divin, adică spiritul nostru și rațiunea, se va uni cu aceea cu care este înrudit, adică cu Dumnezeu, și chipul se va ridică la prototip, către care tinde acum». In acest mod vorbește el în multe din cuvântările sale¹⁾.

Sf. Grigorie merge mai departe cu cercetările și cu argumentația sa. El caută să'și dea socoteală, și de motivele pentru care Dumnezeu nu a dat omului, în starea în care se găsește, o cunoștință complectă a substanței sale. Cauza nu a găsit'o în invidia sau gelozia divinității, căci în dragostea lui Dumnezeu pentru creaturi nu putea să fie invidia. Și apoi dacă muritorii nu pot să aibă o cunoștință deplină, prin aceasta divinitatea nu crește în mărime. Motivele le găsește Grigorie în trebuințele morale ale naturei omenești și anume: *«Mai întâi, ca nu cumva aceea ce se dobândește cu înlesnire, tot așa de repede să fie neglijat. Căci aceea ce se dobândește cu multă greutate se păstrează cu multă tărie, iar ceea ce se dobândește cu ușurință, se aruncă cu ușurință, pentru că cineva crede că o va putea dobândi din nou. De aceea, ca nu cumva să nu ni se întâmple și nouă, ceea ce s'a întâmplat lui Lucifer, adică, dacă noi am fi fost în stăpânirea luminei întregi, ne-am fi putut revoltă contra puternicului Dumnezeu și din cauza mândriei prea mari, am fi căzut în o stare demnă*

¹⁾ Socrates, historie ecclesiae.

de plâns. In fine și pentru acest cuvânt, adică ca acelorora cari s'au curățit aici și au așteptat în răbdare ca să dobândiască aceea ce dorean, să li se dea în viața viitoare o recompensă mai înaltă pentru silințele lor și pentru viața lor cea bună. Aceasta e cauza pentru care între noi și Dumnezeu se află acest acoperiș al corpului material, ca odinioară norul dintre Egipteni și Ebrei ¹⁾.

Dacă trecem mai departe asupra părerilor lui Eunomiu cu privire la proprietățile lui Dumnezeu, vedem că Dumnezeu pentru dânsul este fără mărime și fără vre-o proprietate. In El nu este nici o formă și nu este mai presus de nume, sau de idei. Eunomiu, cu această teorie, voește să dovediască, că toată mulțimea numelor se perde în unitatea substanței sale și de aceea Dumnezeu nu poate să fie exprimat prin nici o vorbire. Nici chiar numele de «Tată» nu voește a-l da lui Dumnezeu. Eunomiu susține că între ceea ce nu este creat și ceea ce este creat există o mare contrarietate, așa că ceea ce este propriu unuia nu se poate atribui și celuilalt; ceea ce se atribue unuia este tocmai contrar de ceea ce se atribue celuilalt. Dacă unuia i se cuvine lumină, celuilalt i se cuvine întunericul. Există contrarietate între infinit, care cuprinde în sine toată existența, și între finit, căruia i s'a împrumutat existența. Finitul are marginea în infinit și atârnă de un semn al acestuia. Acest principiu îl determină pe Eunomiu ca să con-

¹⁾ Neander, Chrisostomus.

sidere pe Fiiul lui Dumnezeu și lumea creată de El, ca ceva finit, ca ceva care trebuie să treacă, căci tot ce este în afară de Dumnezeu, are, după substanța sa, atât început cât și sfârșit. Vorbind de existența eternă a lucrurilor în Dumnezeu, Eunomiu nu recunoaște aceasta și nu recunoaște existența eternă nici chiar creatorului lor. În această privință el se exprimă hotărât, că acela care este în sânul Tatului, nu este așa în înțelesul deplin al cuvântului. Pentru aceasta el înlătură posibilitatea că Dumnezeu comunică altuia o parte din substanța sa, sau că un altul ia parte în Dumnezeu, și aceasta pentru motivul că ar fi contrariu indivizibilității și simplității lui Dumnezeu ¹⁾.

Să vedem acum în ce mod vorbește Sf. Grigorie asupra proprietăților divinității. Toate definițiunile pe care el le-a dat substanței divine au fost mai mult negative decât pozitive și aceasta o spune el și în lupta pe care o duce contra lui Eunomiu. Așa dacă noi zicem că Dumnezeu nu este ceva corporal, prin aceasta nu dobândim o explicație mai limpede a substanței sale, decât am dobândi-o prin cuvintele nenăscut, fără început, neschimbat etc. Toate acestea nu ne conduc la cunoștința naturei și substanței lui Dumnezeu, *«căci pentru aceasta nu e destul să spunem ceea ce El nu este, ci trebuie să determinăm în mod hotărât ceea ce El este. Altfel ar fi, ca și cum cineva ar întrebă cât face de două ori cinci și altul*

¹⁾ Schröckh, Kirchengeschichte.

vom vedea că aici el se exprimă mult mai hotărât asupra substanței divine.

Lupta pe care Sf. Grigorie de Nazianz și ceilalți părinți ai Bisericii au purtat-o contra lui Eunomiu și a arienilor n'a provenit numai din dorința de a se întrece cu dânsii, sau pentru ca în mod orbesc să sprijine învățăturile ortodoxe. Ei erau convingși de adevărurile credinței ortodoxe și erau plini de darul Sf. Spirit întru a le apăra, și de aceea triumful lor a fost desăvârșit. Au arătat că pe Dumnezeu nu putem să'l cunoaștem îndeajuns în varietatea lucrurilor omenești, nici în însușirile pe cari noi i le atribuim; trebuie să așteptăm în credință și să avem răbdare pentru ca prin vieța sfântă și plăcută lui Dumnezeu să aflăm drumul pentru cunoașterea lui. Cu această convingere Sf. Părinți se apărau cu prisosință contra învățăturilor eronate ale lui Eunomiu și ale celorlalți eterici periculoși.

M. P.

Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi monastiri în țară.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 3).

Mănăstirea Tismana de *Alexandru Stefulescu*. Ediția II București Socec 1903.—E de regretat că autorul acestei scrieri destul de meritoase a recurs, în cestiunea întemeierii mitropoliilor române, la teza de licență a diaconului V. Predeanu, susținând după acesta că mitropoliile române au fost înființate în intervalul dela 1282 și până la 1288 (pag. 11). Ar fi făcut cu mult mai bine autorul, dacă s'ar fi mărginit,—fără alte adaosuri,—la cele ce spune la pagina 13 a scrierii sale, după D-l Hașdeu (Negru-Vodă).

N. Iorga: Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român. București 1904. La pag. 27 e vorba de întemeierea mitropoliei Moldovii.

Dr. Augustin Bunea Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria. Blaș 1904. În cap. 4 unde este vorba de «mitropoliile orientale din țările vecine» autorul vorbește între altele și de mitropoliile din țară. Cele spuse de autor cu privire la cele două mitropolii d.n Țara Românească nu sunt rezultatul unei cercetări proprii, ci luate, după cum însăși autorul spune (la pag. 66) după D-l Hașdeu. Dacă autorul ar fi avut în mână *Acta Patriarhatus Constantinopolitani*, nu ar fi afirmat precum afirmă la pag. 67 că mitropolia Severinului a încetat pe la anul 1382.

Dr. theol. George Popovici. Istoria Românilor Bănățeni. Lugoș 1904. Se ocupă de mitropoliile din Țara Românească, inzistând mai ales asupra celei din părțile Se-

verinului (pag. 222—227), reproducând și documente ce se referă la această mitropolie.

Arhiereul Nifon N. Ploeșteanu. Patru Conferințe Religioase. București 1905. A treia conferință e intitulată «Intemeierea mitropoliilor și episcopiiilor în țările române. Autorul nu numește lucrarea sau lucrările pe care s'a bazat¹⁾. În afară de două erori: a) că Iachint eră mitropolit al Vidinului (pag. 132) și b) că Antim mitropolitul Munteniei a hirotonisit pe episcopii Moldoveni, Iosif și Meletie (pag. 140), cele spuse cu privire la intemeierea mitropoliilor din țară (pag. 132—134 și 140—142) sunt lucruri cât se poate de bune.

III.

Intemeierea Mitropoliei Ungro-Vlahiei.

(1359)

Cu începutul secolului al XIV istoria Românilor din Țara-Românească intră într'o nouă fază. În locul voevodatelor de până atunci de o parte și de alta a Oltului avem de acum înainte o singură formațiune politică, care este principatul Țării-Românești. Numele Domnitorului țării este Basaraba. Cu el se începe nu numai consolidarea din lăuntru, dar și cea din afară. El învinge în 1330 pe Carol Robert, regele Ungariei, afirmând prin aceasta cu succes independența principatului său în contra tendințelor de suzeranitate din partea Ungurilor²⁾.

Am văzut cum la Bulgari și la Sârbi, după consolidarea politică a urmat îndată și organizarea bisericească. Acesta eră procedeul obicinuit pe atunci: formațiunei politice trebuia să îi urmeze neapărat constituirea ierarhiei bisericești. De bună seamă că tot același mers a trebuit să îl ia lucrurile și la noi: constituirea principatului Țării-Românești a trebuit să aibă ca consecință neapărată constituirea unei ierarhii bisericești proprii a Românilor.

¹⁾ Pare totuși a fi în primul rând un caiet de Istoria bisericeii române după Prof Eus'biu Popovici din Cernăuți.

²⁾ D. Onciul, Originile op. cit. pag. 53. N. Iorga. Istoria lui Ștefan cel Mare. pag. 12.

Când anume se vor fi făcut cele dintâi demersuri în această privință, nu se poate spune cu siguranță; căci din prima jumătate a secolului al XIV nu avem nici o mărturie istorică cu privire la istoria bisericii române. Probabil că ele vor fi început chiar sub Basaraba Voevod, care a domnit până la anul 1338, fără să se fi ajuns la rezultat definitiv.

Lui Basaraba îi urmează fiul său Alexandru ¹⁾. Acesta domni de la 1338 până la 1364. În timpul domniei sale se întemeie în anul 1359 mitropolia Ungro-Vlahiei, cea mai veche dintre mitropoliile țării.

*
* *

La nordul principatului Țării-Românește se întindea pe acea vreme—pela mijlocul secolului al XIV Ungaria lui Ludovic I (1342—1382). Acest rege continuă politica—în stil mare—a tatălui său, dar cu mai multă putere și cu mai mare succes. Tendința lui era de a uni iarăși cu statul ungar posesiunile pierdute în timpurile turburi ce precedară venirea casei de Anjou pe tronul ungar, și de a aduce la îndeplinire pretențiunile Ungariei asupra singuratecilor țări vecine. Favorizat de noroc, el reuși chiar în cea mai mare parte a planurilor sale, dând Ungariei o întindere pe care această țară n'a avut-o nici înainte nici după el. Alături cu suveranitatea ungurească însă, ceea ce e de altfel destul de explicabil din partea unui rege apostolic—mergea mână în mână și propaganda catolică condusă de călugării Franciscani ²⁾ Dela un Suveran cu tendințele lui Ludovic I al Ungariei, în afară de încercările de asigurarea suveranității asupra noului principat românesc, mai putea veni asupra Țării Românești și propagandiștii catolici cari să încerce a atrage pe Români la catolicism.

Firește că Domnitorul, gândindu-se la așezarea unui mi-

¹⁾ D. Onciul, Originile op. cit. pag. 53, 180 și 226.

²⁾ Iohann Loserth, Geschichte des späteren Mittelalters. (în Handbuch der Mittelalterlichen und neueren Geschichte herausg. von Below und Meinecke; Abteilung II. Politische Geschichte) München & Berlin 1903 pag. 372—373.

tropolit, trebuia să își întoarcă privirea dela Carpați într'altă direcție și cei dintâi indicați păreau a fi vecinii de peste Dunăre: Bulgarii și Sârbii. Dar nu la ei s'a adresat Domnitorul român.

Pe la mijlocul secolului al XIV Statul bulgăresc, la a cărui înființare contribuiseră foarte mult și Români se află în plină decadentă. Deja de pela începutul secolului începuseră a se manifesta tendințe centrifugale, prin întemeierea de principate separatiste. Lupta dela Velbuzd (1330) în care țarul bulgăresc Michail fu bătut și ucis de Sârbi sub conducerea regelui Ștefan Uroș III, nu însemnează altceva de cât sfărâmarea puterii statului bulgar pentru totdeauna, căci din acest timp începând, rolul de conductor în peninsulă îl luară Sârbii, iar Bulgaria deveni un stat clientelar al Sârbilor. Urmară apoi pierderi de teritorii la granița bizantină și turburări interne. Țarul ce domniă în acest timp Alexandru (1331—1365 depindea politicește de Ștefan Dușan ¹). Dar nu numai pe teren politic stă rău statul bulgăresc, ci mai ales pe cel religios.

Misticismul particular, dezvoltat în prima jumătate a secolului al XIV la muntele Atos, și cunoscut sub numele de Isichasm, dăduse loc la dispute teologice, concilii, excomunicări. Alungați dela Bizantini, mulți dintre partizanii acestei direcțiuni se adăpostiră în Bulgaria, unde își făcură mulți aderenți în popor și între nobili. În afară de aceasta se mai aflau în Bulgaria din acest timp și resturi de ale păgânismului ce nu dispăruse total. Bogomilismul numără apoi foarte mulți partizani. O altă sectă eretică, Adamitismul, câștigase de asemenea mulți aderenți. Iar după ce țarul Alexandru se despărți de soția sa și se căsătorî cu o frumoasă ovreică, bazați pe sprijinul ce îl puteau afla la curte, ovreii din Bulgaria începură a deveni nesuferiți, batjocorind ortodoxismul și tratând poporul de sus. Inițiativa privată, reprezentată printr'un distins călugăr, Teodosie, și biserica dominantă în stat căutară să pună stavile învățăturilor eretice, și să stabilească pacea religioasă. În 1350 se adună un conciliu la care ereticii și învățăturile lor fură osândite.

¹) C. I. Jirecek. Geschichte der Bulgaren pag. 288, 289, 292, 296, 298, 305.

Dar puterea Bogomilismului, încetățenit de secole, eră destul de mare ca să poată fi desrădăcinat dintr'o dată, de aci nevoia convocării unui alt conciliu în 1355, care asemenea nu putu să stârpească total bogomilismul¹⁾.

Apropierea geografică pe de o parte, pe de alta legăturile politice și de înrudire al principilor români cu stăpânitorii bulgari, fac foarte probabilă presupunerea că starea religioasă din Bulgaria a trebuit să fie cunoscută la nord de Dunăre, și că principii români se vor fi ferit de a încheia strânse legături bisericești, sau cel puțin de a cere binecuvântare pentru mitropolitul, ce voiau să îl așeze, de la o ierarhie care se arată slabă la ea acasă, față cu atâtea secte eretice.

Sub Ștefan Dușan (1331—1355) statul sârbesc ajunse însă culmea puterii. Acest rege cuceri în scurtă vreme Macedonia, Albania și Epir. În 1346 el fu încoronat de «țar al Sârbilor și Grecilor». Imperiul său atinse cea mai mare întindere: dela Belgrad până la Arta și dela țărmurile dalmatine ale Adriaticei până la Mesta²⁾. Într'o adunare la Skopje Ștefan Dușan proclamă (la 1346), cu învoirea patriarhului de Târnova și a celui de Ochrida, pe mitropolitul sârbesc, Ioanikie II ca patriarh sârbesc, a cărui autoritate bisericească, în afară de vechiul regat sârbesc, se întindea și peste țările cucerite de Ștefan Dușan. Dar în contra proclamării și întemeierii patriarhiei sârbești se ridică Calixt, patriarhul de Constantinopole, și protestă. Sârbii însă nu ținură seamă de protestul Patriarhului. El aruncă atunci anatema asupra bisericei, patriarhului, țarului și poporului sârbesc. Pe urmă Patriarhul interveni la Papa, atâțându-l în contra Patriarhului sârbesc; se adresă prin scrisori la episcopii sârbi ca să nu recunoască pe patriarhul proclamat. Anatema patriarhului Constantinopolitan sguduî însă adânc poporul și biserica sârbească; dorința de împăcare nu întârzie de a veni. Totuși împăcarea definitivă nu se putu face de cât pe timpul craiului Lazăr, când bătrânul ieromonah dela Atos Isaia interveni. În anul 1375

¹⁾ C. I. Jirecek, op. cit. pag. 310—316.

²⁾ C. I. Jirecek, op. cit. pag. 299, 304 și 305. Asemenea și Gelzer, Abriss. op. cit. în Krumbacher, Geschicht der byz. op. cit. pag. 1057.

fû ridicată anatema de asupra poporului și clerului sârbesc de către patriarhul Filotei, recunoscându-se în același timp și patriarhia sârbească¹⁾.

Dacă Domnitorul Țării-Românești va fi ezitat ca să ceară binecuvântare pentru mitropolitul său dela o patriarhie care aveà mult de lucru cu numeroase secte eretice, care îi amenințau ortodoxia, apoi de sigur că va fi trebuit să ezi-teze a se adresà, în același scop, către o patriarhie,—cea sârbească—asupra căreia planà încă fulgerile anatemei as-vârlită de către una din căpeteniile creștinității ortodoxe.

Cum stà biserica autocefală de Ochrida acum, pela mij-locul secolului al XIV-lea? Deja de mai înainte pierduse mult din teritorul supus jurisdicțiunei sale. Această pierdere crescù și mai mult acum, când puterea Sârbilor se întinse spre sud. Epiiscopii din teritoriile cucerite fură subordonați mitropoli-tului autocefal sârbesc. La proclamarea patriarhatului sâr-besc (1346), arhiepiscopul autocefal al Ochridei, Nikola, nu putù să refuze conlucrarea sa. El trebuì să se arate mul-țumit cu noii stăpânitori ai țării, care îi reduseră cu totul autoritatea sa. În 1347 el apare între membrii adunării sâr-bești (sobor) în Skopje. Atât de mult erà redusă autoritatea lui, în cât nu-i se făcù nici măcar onoarea de a fi prototronos (a ocupà întâiul loc după Patriarhul sârbesc) al Patriarhiei, acest loc avându-l mitropolitul Ioan din Skopje²⁾.

Rămâneà deci, după toate cele spuse până acum, că Domnitorul Țării-Românești, voind să-și așeze mitropolit, trebuià să se adreseze la Patriarhia de Constantinople, care erà cel mai vechiu și cel mai însemnat centru al Or-todoxismului în răsăritul Europei. Și într'adevăr aci s'a și adresat Domnitorul Alexandru, precum ne adevăresc actele patriarhiei Constantinopolitane.

* * *

Norocul sau întâmplarea ne a slujit mult în această pri-vință, căci între alte acte ce le a scăpat de distrugerea

¹⁾ Episcop Nikanor Ruzitschitsch: Das Kirchlich-religiöse Leben bei den Serben, Göttingen 1896 pag. 30—32.

²⁾ C. I. Jirecek. Recensiune asupra cărții lui Gelzer, „der Patriarchat von Achrid“, în Byzant. Zeitschrift XIII 1904 pag. 195—196.

timpului sau a oamenilor sunt și actele patriarhiei din Constantinopole. Ele se află astăzi în biblioteca curții imperiale din Viena (secția manuscriselor) sub signatura Hist. Graec. XLVII și XLVIII folio 308 și 222. La Viena au fost aduse din Constantinopole pela mijlocul secolului al XVI-lea de către Angerin Gislain de Busbecke. Titlul lor sună: Εὐνοδικαὶ κρίσεις καὶ ἐκκλησιαστικῶν παρασημειώσεων ἔγγραφα σημειώματα sau Κωδίκια τῶν συνοδικῶν παρασημειώσεων. Sunt singurile protocoale, ce ni s'au păstrat, ale sinodului Constantinopolitan și conțin cele ce s'au pertractat la acest sinod dela anul 1315 și până la 1402, adică pe vremea patriarhilor Ioan XIII, Isaia, Ioan XIV, Callist I, Filotei, Nil, Antonie, Macarie, Callist II și Matei¹⁾. În întregime au fost publicate de Miklosich și Mülier în vol. I (1860) și vol. II (1862) din Acta et diplomata etc... Viena. sub titlul de Acta Patriarchatus Constantinopolitani²⁾.

Sub data de 1359 *Mai*, găsim în volumul I al acestei colecțiuni (pag. 383—388) două documente de o importanță hotărâtoare pentru cestiunea întemeierii mitropoliei Ungro-Vlahiei.

Cel dintâi din ele³⁾ este deciziunea luată de sinodul patriarhal din Constantinopol prin care se încuviințează strămutarea mitropolitului Vitzinei ca mitropolit al întregii Ungro-Vlahii determinând în același timp însă ca biserica Ungro-Vlahiei să fie în viitor dependentă de Patriarhia de Constantinopole.

Al doilea document⁴⁾ este o scrisoare adresată principelui Țării-Românești din partea patriarhului și sinodului său și prin care îi aduce la cunoștință că a fost încuviințată strămutarea mitropolitului Vitzinei, ca arhipăstor al Ungro-Vlahiei cu condiția ca biserica Ungro-Vlahiei să depindă de acum înainte de Patriarhie. Cuprinsul lor e deci aproape același. Mă voi opri puțin asupra lor tocmai din cauza însemnătății ce o au pentru subiectul urmărit.

Deciziunea sinodală ne spune mai întâi că domnitorul

1) Acta Patr. Const. I pag. V—VI.

2) Vezi acest studiu mai sus pag.

3) Acta Patr. Const. I pag. 383—385.

4) Idem pag. 385—388.

Alexandru, pe care patriarhia îl intitulează «ὁ εὐγενέστατος μέγας Βοϊβοδᾶς καὶ αυθέντης πάσης Ουγγρο Βλαχίας», s'a adresat nu o dată, ci de mai multe ori prin scrisori către patriarh și către sinodul patriarhal (ἐζήτησεν οὐ-μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις διὰ γραμμάτων αὐτοῦ...) cerând atât el cât și țara lui ca să fie sub ascultarea bisericească a Patriarhiei de Constantinopol, și să li se dea arhiereu hirotonisit de patriarh și recunoscut de sinod, pentru ca să îl aibă pe acest arhiereu de adevărat păstor sufletesc al lor¹⁾ Cu cât-va timp mai înainte însă domnitorul a chemat la sine în țară pe un mitropolit din vecinătatea sa (πλησιάζοντα αὐτῷ) anume pe κῶρ Ἰάκινθου care era mitropolit al Vitzinei (τὸν ἱερότατον μητροπολίτην Βιτζίνης). Îi a arătat toată cinstea cuvenită, a primit bucuros bine-cuvântarea lui, și a cerut apoi dela Patriarhie cu multe rugăminți ca să fie mutat în țară acest mitropolit al Vitzinei, făgăduind domnitorul că după moartea lui Iacint, patriarhia să aibă dreptul de a alege pe un altul, a' l sfinti și a îl trimete în țară. După această parte introducătoare, în care s'au expus faptele ce au premers, deciziunea sinodală enumără motivele pentru care sinodul patriarhal a luat în considerare cererea voevodului de a i se dà arhiereu. Motivele de ordine spirituală vin în primul rând. Ele sunt: folosința sufletească a multor credincioși (εἰς πολλῶν ψυχῶν ὠφέλειαν καὶ κατάστασιν); îndeplinirea poruncilor mântuitoare ale lui Christos (εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν σωτηρίων τοῦ χριστοῦ ἐντολῶν); arhiereul cerut îi va povățui și îi va învăța calea evangheliei, îndepărtându-i și oprindu-i dela lucrurile neiertate ale păcatului și dela ori-ce învățătură streină bisericii lui Christos. După acestea vin apoi alte motive: Unul din ele ne arată că pasul făcut de voevodul român intră cu totul în vederile și preocupările patriarhului, care aveà dorința și voià să le facă acest serviciu Românilor, să le scrie și să îi povățuiască spre păzirea neclîn-

¹⁾ Se vede însă că cererile Domnitorului, pentru motive ce ne sunt necunoscute, nu au avut nici un rezultat. De aceea adoptă și el, cred, această tactică: de a chema anume întâi la sine în țară pe un mitropolit dependent de Patriarhie, apoi să ceară pentru el dela Constantinopole bine-cuvântare și recunoaștere.

tită a credinței»: alt motiv eră: stăruința cea mare a voevodului care ținea în mod neclintit la mutarea acestui mitropolit al Vitzinei și care cerea demnitatea arhiepiscopală, nu pentru un altul oare-care, ci anume pentru acest mitropolit. La acestea se adaogă apoi făgăduința, asigurarea dată de voevod în scris și întărită prin jurământ, că a-decă țara lui va depinde bisericește pe viitor de Patriarhia Constantinopolei. Pentru toate aceste motive la care se mai adaogă apoi și încuviințarea împăratului de atunci al Bizanțului, sinodul încuviințează cererea voevodului român, și arhierul cerut este numit mitropolit al întregii Ungro-Vlahii (μητροπολίτης πάσης Ουγγροβλαχίας), conferindu-i se în acelaș timp toate drepturile și prerogativele ce compet acestei demnități bisericești, adecă: acela al așezării pe scaunul sfințit (τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως), apoi, ca căpetenie bisericească a mitropoliei Ungro-Vlahiei, dreptul de a confirma anagnoști în toată eparhia sa, de a înainta sub diaconi și diaconi, de a hirotonisi preoți etc. etc. Deciziunea sinodală termină prin a atrage atențiunea clericilor, persoanelor bisericești din țară: monahi și laici ca să recunoască pe Iacint de căpetenie bisericească a țării, ca să asculte și să se supună sfaturilor și învățăturilor lui; în fine îndeamnă la păzirea neschimbată în viitor a făgăduinței și asigurării date de Vo-evod: d'a rămâne biserica Ungro-Vlahiei sub ascultarea Patriarhiei, care va aveà să trimită în țară pe viitorii mitropoliți.

Scrisoarea patriarhului adresată Vo-evodului român nu adaoge lucruri nouă la cele ce s'au spus deja în deciziunea sinodala: scrisoarea este în cea mai mare parte o parafrazare a deciziunii. Câte-va fapte însă merită totuși a fi relevate. Așa patriarhul, vorbind de cererea voevodului pentru Iacint, spune că cererea îi a fost luată în considerare din cauza făgăduinței ce a dat și obligațiunei ce își a luat voevodul față de Patriarhie, ca, după moartea lui Iacint să nu primească mitropolit din altă parte de cât numai pe cel ce îl va alege și hirotonisi patriarhul și sinodul patriarhal. Aceasta însă nu îi a părut de ajuns patriarhului, căci ceva mai jos, după ce îi comunică că cererea îi a fost încuviințată, adaogă: «că e de datoria voe-

să însemneze alt ceva de cât «mitropolit al Țării-Românești.

Nu mai puțin a dat loc la fel și fel de răspunsuri, unele mai curioase de cât altele (precum am văzut în capitolul precedent) întrebarea ce își au pus'o antecesorii cu privire la primul Mitropolit Iacint, dar mai ales cu privire la locul de unde venià el, adecã la localitatea Vitzina.

Asupra persoanei primului mitropolit al Țării Românești, Iacint, știm, din nenorocire, foarte puțin, mai numai atât, cât ne spun Acta Patr. Const., adică că el erà un bărbat distins, cuvios, învățat, care vorbe la urma urmei pot fi privite și ca simple forme de curtuazie, de politețã. Din Acta Patr. Const. mai rezultã că Iacint erà unul dintre mitropoliții dependenți de Patriarhul Constantinopolitan și că înainte de a fi fost numit mitropolit al Țării-Românești, el fusese mitropolit al Vitzinei.

Dar unde erà această localitate Vitzina? Fără a înșirã toate părerile ce s'au exprimat până acum de antecesorii asupra acestei întrebãri, mă mărginesc a pomeni numai două din ele, pe acele adică care au fost mai des spuse și deci mai mult acceptate. Așa se credeã, nu știu pe baza cãror motive, probabil poate admițându-se o transcriere greșită, că Iacint erà mitropolitul Vidinului. Dar Vitzina nu poate fi Vidinul, din cauzã că Acta Patr. Const. face în totdeauna deosebire între cele două localități scriindu-le în mod diferit, întrebuintând pentru întâia formã Βιτζίνη iar pentru cea de a doua Βιδύνη și de o transcriere greșită nu poate fi vorba. S'a mai crezut apoi că această localitate ar fi Vitzina din Albania. Dar nici această părere nu e admisibilã, din cauzã că are în contra ei însuși cuvintele Actelor Patr. Const. care spun lãmurit că Iacint erà mitropolit într'o localitate apropiatã de Domnitorul Țării-Românești.

Dupã părerea mea această localitate Vitzina este orașul *Măcin* din Dobrogea. În favoarea acestei păreri militeazã următoarele argumete:

a) În transcrierea grecească adesea se gãsesc literile *M* și *B* una în locul alteia (comp. și $MB=B$); iar *c* (*c*) e de bunã seamã redat prin bizantinul sau neogrecul *tz* (τζ).

b) Imediata apropiere geografică a acestei localități din

Dobrogea (numită de Bizantini Schitia minor) de Țara-Românească vorbește asemenea pentru posibilitatea încheierii oare căror legături între un Domn al Țării-Românești și între un mitropolit nu așa îndepărtat cum e în cazul nostru, Iacint mitropolit din Dobrogea învecinată.

c) Insuși Acta Patriarhatus Constantinopolitani (I, 383) întăresc această opiniune, în timp ce ele numesc pe acest mitropolit al Vitzinei, având în vedere situațiunea geografică adecă îndepărtarea lui de Domnul Țării-Românești *πλησιάζοντα αὐτῷ*.

d) Nu mai puțin vorbește în favoarea acestei păreri și faptul că o parte din Bulgaria răsăriteană—nu se știe bine cum și în ce împrejurări ajunse în prima jumătate a secolului al XIV-lea dependentă bisericește de Patriarhia Constantinopolei. Așa pe lângă Varna și câte-va castele din prejurul ei se arată ca dependente de Patriarhie Silistria, Kaliakra (Acta Patr. Constantinop. I, pag. 95), apoi și Vitzina (*Βιτζύνη*) pentru întâiași dată, când ni se spune și numele mitropolitului de atunci Macarie (Acta Patr. Const. I pag. 184) fără dată, dar mai pe urmă cu data 1341 (Acta Patr. Const. I pag. 224) cu data 1343 (Acta Patr. Const. I pag. 237 etc.

e) În fine ultima probă că Vitzina e Măcinul ne o dă geograful arab Idrisi, care a scris opera sa geografică pe la finea anului 1153. El descriind linia Dunării, făcând itinerarul, înșiră orașele de pe malul drept al fluviului dela Belgrad în jos. Ajungând la Silistra (pe care o numește Deristra) spune că dela acest loc, după un drum de patru zile în spre răsărit, se ajunge la orașul Berisklâfisa¹⁾, care e așezat la Dunăre în apropierea unor mlaștine întinse. De aci sunt iarăși patru zile de drum de a lungul fluviului până la orașul Bisina, care e situat în regiunea ce premerge gurilor Dunărei, are mulți locuitori, posedă un teritor roditor și trage bune venituri din tranzitul comercial. De aci sunt două zile sau 40 mile până la vechiul oraș Erimo-gastro, care e așezat la mare nu departe de gura Dună-

¹⁾ Este Prêslawița (sau la Nestor Perejaslowiçi) Bulgarilor sau *Μικρὰ Πραισθλαβα* a analelor bizantine. Ar veni între Hârșova și Rașova pe țărmul drept al Dunării în fața insulei Balta, la Bogadgie.

rii¹⁾. Nu mai încapă nici o îndoială ca orașul Măcin de lângă Dunăre, spre care ne duce itinerarul lui Idrisi, s'a numit în timpul din naintea cuceririi acestei regiuni de Turci Vicin, Vecin. Pe mai multe hărți medievale se află însemnat Večina, Vesina, Visina, Bicina, Bucina la Dunărea de jos, înainte de ramificarea Dunărei în guri²⁾ Pe la 1300 (după Pachimeres II pag. 307), când Alanii creștini (Jazii) din Crimeea și din stepa dintre gurile Donului și Niprului fură alungați de Cumani, vre o 16,000 de familii dintre ei apărură la curbătura ce o face Dunărea la Galați și rugară pe episcopul Luca πόλεως τῆς Βιτζίνης ca să mijlociască la împăratul bizantin pentru a îi primi pe teritoriul imperiului³⁾.

Mitropoliții Ungro Vlahiei din jumătatea a doua a secolului al XIV-lea. Dela anul 1359 până la o dată care nu se poate fixa cu siguranță păstorește *Iacint*, întâiul mitropolit al Ungro-Vlahiei. În ori-căz însă mult timp după 1370 el nu va mai fi trăit, căci el singur spune în acest an (cum vom vedea mai jos) că este bătrân și greu bolnav: așa cel mult 2 sau 3 ani. Dela această dată nesigură, cam 1372 (1373) până la anul 1381 a fost mitropolit al Ungro-Vlahiei *Hariton*. Pentru întâiași dată el e constatat în anul 1379 (cfr. Acta Patr. Cons. II pag. 7). De asemenea e amintit și în anul 1380 (Acta Patr. Const. II pag. 19) până în anul 1381, când probabil va fi încetat din viață; căci în acest an se constată ca mitropolit al Ungro-Vlahiei *Antim*⁴⁾, (Acta Patr. Const. II, 27), care fusese până la această dată mitropolit la Severin. Antim păstorește din acest timp (1381) până la o dată care iarăși nu se poate fixa, dar care probabil că trece peste finitul secolului al XIV-lea. Ultima dată când este amintit Antim ca mitropolit al Ungro-Vlahiei este în anul 1394⁵⁾. Cât a mai păstorit după această dată nu se poate ști.

¹⁾ W. Tomaschek, Zur Kunde der Hämus-Halbinsel Wien 1887 II. pag. 19.

²⁾ W. Tomaschek. Zur Kunde etc. op. cit. II pag. 20.

³⁾ W. Tomaschek, op. cit. II pag. 21.

⁴⁾ În pomelnicul arhierilor Țării-Românești, Antim e cel dintâi cunoscut. (Cfr. Bis. Ort. Rom. a XX pag. 311). Ceilalți doi dinaintea lui Antim sunt necunoscuți de pomelnic.

⁵⁾ Hașdeu, Istoria critică I pag. 126 nota 12.

Din numeroase locuri ale Actelor Patriarhiei Constantinopolitane mai putem constata un lucru privitor la mitropolii Ūngro-Vlahiei din acest timp. In afară de Iacint ceilalți participă la sinodul patriarhal din Constantinopole numit și sinod endemic foarte des. Hariton ¹⁾ și după el Antim ²⁾ iau parte de foarte multe ori la acest sinod. Faptul acesta își are și el însemnătatea sa, căci ne arată pe de o parte că acești doi mitropoliți erau niște slujitori credincioși ai patriarhului, pe lângă care zăboveau adesea și cu mai mult drag, de cât la scaunul unde erau numiți să păstoriească. Pe de altă parte ca greci ce se respectau și se credeau prea mult nu puteau face într'altfel: venituri de bună seamă asigurate, dintr'o țară pe care o credeau prea barbară ca să poată rămâne mai mult timp în ea, aveau; și de aceea cred, își petreceau timpul în frumoasa capitală a imperiului bizantin, neîngrijindu-se mult de nevoile sufletești ale celor încredințați păstoriei lor. Dar tot din Acta Patr. Const. mai putem observa încă un lucru și anume: în ultimul deceniu al secolului al XIV și în cei dintâi ani ai celui de al XV, (până unde ajung aceste acte) participarea mitropoliților din Țara-Românească la sinodul patriarhal devine rară de tot, sau nu se mai face de loc. Explicarea acestui fapt îmi pare că nu poate fi alta, de cât că în acest timp domniă peste Țara Românească Mircea cel Mare (1386—1418), care sau interzisese acestor arhieriei greci de a mai părăsi scaunele la care fuseseră numiți, și prin urmare de a neglija pe cei încredințați păstoriei lor, pentru a participa la un sinod unde se tratau cestiuni fără nici un interes pentru Țara-Românească; sau că după moartea acestor arhieriei greci (anul încetării din viață a celui din urmă dintre ei Antim nu se poate ști), Mircea făcuse așa ca să ajungă pe scaunul Mitropolitan Români, care nu mai

¹⁾ Acta Patr. Const., Hariton în 1379—80, II, pag. 7; în 1380, II, pag. 10; în 1380 II, pag. 17; în 1380 iarăș Hariton II, pag. 19; în 1381 II, pag. 24.

²⁾ Acta Patr. Const. 1381 Antim II, pag. 27; în 1381, II, pag. 28; în 1381, II, pag. 37; în 1381 Antim II, pag. 39; 1382, II, pag. 43; II, pag. 46; în 1383 Antim II, pag. 48; în 1383 II, pag. 57; 1386 II, pag. 73—74; 1389 II, pag. 115; 1389 II, pag. 127; 1389 Antim II, pag. 129; în 1389 II, pag. 130—133 și 1389 II, pag. 135.

aveau ce căută la Constantinopole, ba din contră aveau tot interesul să rămână în țară la turma încredințată conducerii lor spirituale

În 1401 luna Mai, patriarhul adresându-se print'o scrisoare către mitropolitul, pe care nu-l numește, al Ungro-Vlahiei, dar care se află în țară și nu la Constantinopole, îl intitulează: Ἱερώτατε μητροπολίτα Οὐγγρο-Βλαχίας, ὑπέριτιμε καὶ ἑξαρχε πάσης Οὐγγρίας καὶ Πλαγηνῶν¹⁾... Exarh (ἑξαρχος) al întregii Ungarii înseamnă că în acest timp mitropolitul Ungro-Vlahiei era reprezentantul, delegatul sau împuternicitul Patriarhului de Constantinopole pentru creștinii ortodoxi din această țară. Ce înseamnă însă (ἑξαρχος) Πλαγηνῶν, care se află îndată după Οὐγγρίας? După D. I. D. Onciul²⁾ πλαγηνῶν este întrebuițat aci pentru cuvintele slavone запланинским странам din titlul Domnului, care cuvinte pe vremea lui Mircea înseamnă *părțile de peste munți*, ca posesiuni în regatul ungar. Πλαγηνῶν deci ar fi egal cu părțile de peste munți, prin care se înțeleg ducatele Amlășului, Făgărașului și banatul Severinului, pe care Domnul român le avea în stăpânirea sa ca feude ungurești. Aceste părți fiind peste munți împreună cu toată Ungaria (din care ele politicește făceau parte) ca exarhat al Mitropolitului Ungro-Vlahiei pe timpul lui Mircea ele sunt arătate ca părți ale regatului ungar cum de fapt și era atât ducatul Amlășului și Făgărașului, cât și banatul Severinului³⁾.

Asupra acestor teritorii deci, după titulatura de mai sus, se întindea în acest timp autoritatea bisericească a mitropolitului Ungro-Vlahiei ca delegat (ἑξαρχος) al Patriarhului din Constantinopole.

Dr. N. Dobrescu.

(Va urmă)

¹⁾ Acta Patriarhatus Constantinopolitani II pag. 494.

²⁾ Titlul lui Mircea în Convorbiri lit. anul 35 (1901) pag. 1027.

³⁾ Ibidem pag. 1034.

EVANGELIUL ȘI EDUCAȚIUNEA.

Nu este nevoie de învățături și precepte religioase în educațiunea copiilor, spun cu glas mare foarte mulți pedagogi excentrici și necredincioși. Destul cu religiunea, numai este trebuință de ea, strig ei neîncetat pe toate căile și la toate răspântiile.

În necredința și răutatea lor, acești pretinși reformatori și educatori ai omenirii, nu vor să audă nimic despre religiune, nici în familie, nici în școală, nici chiar în societate. Să fie proscrisă și exclusă de pretutindeni, este dorința intimă a sufletului lor.

Dacă îi întrebi. Pentru ce această pornire? Pentru ce atâta patimă, ură și răutate contra religiunii și contra a tot ce aparține ei? Nimeni, nici o dată, nu poate răspunde nimic. Nimeni nu-ți poate da un răspuns logic și rațional. Unii zic: *E de prisos*; alții: *că inspiră copiilor și generațiilor tinere bigotismul și fanatismul; iar cât privește pre cei maturi, aceștia, zic ei, n'au nevoie de ea*. Alții iarăși, trebuie să o mărturisim, că aceștia par a avea oarecare francheță în cuvintele lor. Ei zic: *Educațiunea și creșterea omului trebuie făcută în mod absolut liber, liber de orice fel de idei și precepte bigote, (ei înțeleg aci ideile religioase) cari inspiră superstițiuni*.

Acesta este tot cuvântul, tot rezonul și tot argumentul cu care voesc să'și justifice ura, patima și răutatea, ca să nu zic intențiunile ascunse ce urmăresc. Acesta este tot ce pot spune spre a justifica războiul pe care îl fac religiunei creștine.

Dar cum și pentru ce educațiunea inspirată de religiune duce la bigotism și fanatism? Prin ce pot dovedi că o astfel de educațiune ar inspira tinerimei idei superstițioase? Prin ce pot constata că educațiunea religioasă ar putea vătăma educațiunea ce trebuie a se da tinerimei? La toate aceste întrebări și altele multe ce s'ar putea face, nimeni dintre patronatorii educațiunei libere, nu pot da nici un răspuns. Nimeni dintre ei n'au putut da cel puțin un răspuns serios și de seamă. Ei n'au putut și nu'l pot da, căci nu pot, nici susține, nici justifica educațiunea așa numită liberă.

Educațiunea nu poate să fie lipsită de o bază morală. O educațiune liberă și independentă d'această bază, nu se poate concepe; iar dacă îi lipsește baza morală, numai educațiune nu poate fi. Ea este cel mai mare dezastre social și pentru familie și pentru societate, ba chiar și pentru neamul ai cărui membri ar fi astfel educați.

Dar acestor vrăjmași ai religiunei creștine nu le place ca baza educațiunei tinerimei să fie învățătura religiunei creștine. Lor nu le place ca educațiunea, nici macar să se inspire d'aceste sfinte și salutare învățături. Ei știu și recunosc că educațiunea nu se poate concepe, nici poate subsista fără o bază morală, dar ei nu voesc ca această bază să fie creștină și evanghelică. O înțelegem. Dar pentru ce atunci nu au cel puțin curagiul să arate baza așa numitei educațiuni libere, ce o preconizează ca idealul de fericire al generațiunilor viitoare? Ei nu o arată, căci atunci ar urma de sigur o comparațiune între acea bază morală a educațiunei și între morală creștină ca bază a ei și cunosc foarte bine acești elucatori puși în serviciul ateismului și al

cosmopolitismului, că baza educațiunei ce ei o trâmbează ca singura ce ar aduce prosperitatea și fericirea popoarelor, n'ar putea să reziste binefăcătoarei învățături evanghelice, așa cum nu poate rezistă întunericul luminei. Pentru aceasta ei ascund baza educațiunei libere; și abuzează în mod neertat de frumosul și atrăgătorul cuvânt al libertăței, cu care voesc să orbească și să amăgiască pre toți.

Credința noastră este că toată educațiunea, care nu se întemeiază pe salutarele învățături ale moralei creștine, pe preceptele Evangeliului descoperit nouă de însuși Fiiul lui Dumnezeu, toată acea educațiune aduce cu sine ruina morală și chiar materială a individului, a familiei, a societăței și a națiunei; căci toți aceia, căror le lipsesc învățăturile religioase, sau sunt străini de ele, n'au nici o busolă în vieața și faptele lor; nu se desvoltă în sufletul lor nici o idee înaltă despre idealul persoanei sale, despre idealul familiei, despre idealul societăței, al patriei și al națiunei sale.

Pentru aceasta credem că singura bază reală și salutară pentru educațiunea omului trebuie să fie morala creștină, adică învățătura și preceptele evanghelice. Acestea trebuie inspirate tinerimei chiar din cea mai fragedă copilărie, căci singure ele pot da familiei, societăței, statului și patriei membri buni și folositori, membri cari să o facă să prospereze și să o glorifice, ei însuși fiind sub toate privirile oameni buni, probi și de caracter, lucrând după dreptate și adevăr, cu conștiință curată în toate întreprinderile vieței lor.

Spre a dovedi aceasta, negreșit trebuie a arăta în mod lămurit, că învățătura evanghelică formează pre om și îl poate face om cu adevărat conștiu de scopul său în lumea aeeasta, folositor societăței și neamului din care face parte.

Înainte însă de a veni la această dovedire este bine a înlătură o obiecțiune pe cari mulți o pun înainte, nu totdeauna din rea credință, sau din răutate. Anume, sunt mulți cari zic: Învățătura și preceptele moralei creștine,—deci

bii fiind ignoranți, și neputând distinge ce este bun și ce este rău, sunt mai totdeauna sub impresiunea împrejurărilor, pe cari, neputându le pătrunde, nici aprecia și judeca, îi stăpânește.

Există dar netăgăduit mare asemănare între unul și altul și așa, precum copilul are nevoie de călăuzire și de călăuzire sigură, bună și dreaptă, adică de o bună educațiune, tot astfel și cei incuți și ignoranți. Iar Domnul povățuind pe acești din urmă la tot ce este bun și de folos omului în viața aceasta, aceea ce El învață pe aceștia convine de minune spre a fi inspirat copiilor chiar din momentul când încep a cunoaște și a pricepe. Iar ei, crezând și întărindu-se în decursul vieții lor pe ceea ce învață Evangeliul, devin cu adevărat oameni așa cum cere însuși Dumnezeu să fie creat după chipul și asemănarea sa, și ajung să fie așa precum ne spune El prin glasul Fiiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos, carele zice: *Fiți dară voi desăvârșiți, precum și Tatăl nostru cel din ceruri desăvârșit este* 1).

Pentru aceste cuvinte credem de prisos a mai inzista asupra părerei acelor ce susțin că educațiunea religioasă nu se poate inspira copiilor chiar dela început.

* * *

Pentru binele, prosperitatea și fericirea omului, credința noastră este că învățătura evanghelică trebuie să fie dela început baza educațiunii omului, căci singură ea poate face din om o *ființă pe cât este cu putință perfectă. Singură ea poate face pe om folositor societății, sie și, aproapelui și națiunii căreia aparține. Singură ea îl poate face om cu adevărat conștient de scopul și rostul său aci pe pământ.*

Dacă este adevărat că numai atunci se pot cunoaște prin-

1) Math. V, 48.

cipiile, bazele și foloasele adevăratei educațiuni, când se știe și se cunoaște ce este omul, ce trebuie să fie și care este scopul existenței sale în lumea aceasta, de sigur că totul militează în favoarea educațiunii creștine.

Cine poate tăgădui că învățătura evanghelică este singura, care a adus în lume adevărata idee ce trebuie să o avem despre om, despre scopul și menirea sa în lume? Cine se poate îndoii că singură ea i-a arătat calea pe care trebuie să meargă și morala de care să se conducă spre a fi cu adevărat ființa rațională, cunoscând binele și răul și putând, prin preceptele acestei învățături, să urmeze adevărul, să săvârșiască toată dreptatea și să atingă culmea progresului și a fericirii, pentru sine și aproapele său?

Înainte de a se arăta lumina evanghelică, omul pretutindeni în lumea păgână, chiar și în cea judaică, era cu desăvârșire înjosit și nesocotit, și în fața semenilor săi și față de divinitate. Cel mult el era socotit ca mijloc pentru atingerea unui alt scop, străin de el și de interesele sale. Era considerat cel mult că trebuie să existe; iar viața sa să fie garantată pentru subzistența societății. Numai întru atât avea o însemnătate și i-se da o importanță, întru cât lucra pentru societate sau îi aducea oarecari servicii.

În creștinism starea de lucruri se schimbă. Prin învățătura evanghelică omul s'a înălțat la cunoștința de sine, deși foarte de mult filozoful Socrate spunea contemporanilor săi că cea mai mare filozofie pentru om este «*să se cunoască pre sine*». Numai în creștinism și prin învățătura evanghelică omul a dobândit conștiința despre individualitatea sa. Prin ea a învățat ce este și cum trebuie să fie. Numai prin această lumină dumnezeiască a putut afla că în el există o rază dumnezeiască, că este ființă creată, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; că este fiu al lui Dumnezeu; și că trebuie prin viața și faptele sale să se siliască a se asemăna lui, *desăvârșindu-se întru adevăr, bunătate, dreptate și sfințenie*.

Asemănarea cu Dumnezeu și apropierea de El și perfecțiunile sale, unirea nedeslipită de El, stând pururea în calea care duce la El, iată scopul și toată menirea omului și a ființării sale aci pe pământ; scop și viață pe care omul realizându-le, atinge și dobândește tot binele și toată fericirea pentru sine însuși și este în acelaș timp de folos aproapei, societății și neamului căruia aparține.

Numai prin această învățătură dumnezeiască se recunoaște adevărata idee despre om, despre valoarea și însemnătatea ce trebuie să o aibă în lumea aceasta, adică în sânul familiei, al societății și al neamului, căruia aparține. Numai prin această învățătură s'a adus ideea salutară, că toți oamenii sunt fiii ai aceluiaș părinte, Dumnezeu; că toți sunt frați între dânșii, și d'aci dreptul de egalitate al tuturor unii către alții, în fața oamenilor, adică în societate, după cum sunt înaintea lui Dumnezeu, ca Tată al tuturor.

De când Evangeliul domnește în lume, omul nu numai în lumea creștină, este respectat și socotit ca om, dar razele binefăcătoare ale Evangeliului au străbătut și în afară de lumea creștină. Astăzi vedem cu uimire, cum popoare, cari încă nu s'au luminat cu lumina evangelică, trăesc aproape ca și creștini, după preceptele evangelice, ba încă, la unii aceste precepte sunt mai mult respectate, decât la mulți din aceia, cari poartă și se fălesc cu numele lui Christos.

Dar trebuie iarăși să se știe că dacă creștinismul a avut și are o influență atât de binefăcătoare asupra omului, această influență el o resimte numai întru cât își conformează viața sa cu această învățătură. Și precum viața omului s'a schimbat și se schimbă cu desăvârșire în spre binele și folosul său propriu prin creștinism, dela sine se țeleg că, cu cât omul, dela începutul vieții sale, voi a zice, din cea mai tragedă vârstă, se deprinde a trăi după cum prescrie această învățătură, cu atât ea îi va fi mai de

folos. Cu alte cuvinte cu cât învățăturile evanghelice se vor inspira mai de timpuriu omului, cu cât mai de timpuriu se va educa creștinește, cu atât mai mult va fi un om folositor, tuturor și sie însuși. El va fi atunci bun și temător de Dumnezeu; căci educațiunea creștină este, ca și însuși creștinismul, bunătatea, adevărul, dreptatea, sfințenia și viața, și cel ce o are, are pentru sine, pentru aproapele său și societate, adevărul, bunătate, dreptate, sfințenie și viață. El nu va face decât bine și se va feri de rău.

Dar educațiunea creștină mai are și o altă virtute în sine. Ea covârșește toată educațiunea care urmărește un anume interes individual, de castă sau chiar și de neam. Scopul ei este același pentru toți oamenii de pe suprafața pământului, pentru toate vârstele, clasele sociale și pentru toate națiunile. Toți se pot folosi de razele sale luminoase și binefăcătoare. Toți se pot edifica moralmente. Toți se pot renaște; și toți pot ajunge să vadă nu numai în rudele și neamul său pe aproapele său pentru a-i face bine, dar în orice om, oricare i-ar fi patria sau neamul său. Singură educațiunea creștină ridicându-se mai presus de toate prejudițiile și slăbiciunile omenești îndeamnă pe om, ba chiar îi impune să facă bine și să iubiască, nu numai pe cei ce-l cunosc și-l iubesc, dar chiar și pe cei ce nu-l cunosc și nu-l iubesc. Ea impune d'a face bine și d'a iubi chiar și pe vrăjmași. Iată perfecțiunea și idealul la care duce pe om educațiunea creștină.

Care altă educațiune s'a putut vre-o dată ridica la un astfel de ideal să învețe pe om așa ceva sau cel puțin ceva analog. Baza morală a educațiunii libere are cuvântul.

*
* *

Dar învățătura evanghelică dând și inspirând omului ideile cele mai salutare pentru binele, prosperitatea și fericirea sa, sunt în același timp cele mai proprii și cele mai

necesarii pentru educațiunea sa. Invățătura evangelică mai are și darul sau calitatea excepțională că se potrivește de minune și este proprie atât minții și înțelegerii omului, cât și inimei și caracterului tuturor oamenilor.

Mântuitorul în Evangeliul său, descoperind oamenilor mântuirea, lumina și adevărul, nu discută cestiuni sau probleme teoretice și filozofice. El are în vedere puterea de pricepere și înțelegere a auditorilor săi și le vorbește în modul cel mai simplu posibil și inteligibil, ca toți să poată pricepe și înțelege, ca toți să se folosiască. El le arată tot ce poate să le fie de folos, atât în viața aceasta, cât și în cea viitoare. El le vorbește nu arare ori în pilde, [mod de vorbire foarte iubit de orientali. Se știe însă și se recunoaște de toată lumea că prin vorbirea în pilde cuvântarea devine mai expresivă, mai înțeleasă, mai convingătoare și în acelaș timp excită curiositatea și dezvoltă inteligența auditorilor, făcându-i ca să înțeleagă prin ei însuși senzul vorbirei. Apoi, în toate pildele sale se observă că Domnul ia motiv dela lucruri cu totul cunoscute auditorilor și prin ele îi înalță la idei și învățături sublime și folositoare. Astfel de pildă. El zice: «*Eu sunt lumina lumii; cel ce* «*îmi urmează mie, nu va umblă întru întuneric*¹⁾». «*Voi sunteți sarea pământului, dacă sarea se va* «*strică, cu ce se va săra*²⁾»? Și iarăși: «*Impărăția* «*lui Dumnezeu este asemenea grăunțului de muș-* «*tar, carele când se seamănă în pământ este mai* «*mic de cât toate semințele pământului; și dacă* «*se seamănă, crește și se face mai mare de cât* «*toate buruenele, și face ramuri mari, cât sub um-* «*bra lui pot să locuiască paserile cerului*³⁾».

Ce orizont larg pentru pedagogul creștin, care în adevăr

¹⁾ Ioan VIII. 12.

²⁾ Matei V, 13.

³⁾ Marcu IV, 30—32.

voește a educa tinerimea pentru a da societății membri buni și folositori! Câte idei înalte și sublime pentru cel ce voește a se folosi de ele, căci sunt idei și învățături foarte apropiate de mintea tuturor, chiar și de mintea copilului. Asupra luminei dacă va voi să vorbiască și să o descrie, câte idei înalte și sublime nu poate inspira copiilor și tinerimei? Iar de va voi să se serviască de însemnările morale ce i le dă sfânta scriptură, care aseamănă calea binelui și a virtuții cu calea luminei, iar viciul și faptele cele rele, cu calea întunerecului; că cel ce face binele, lucrează întru lumină, iar cel ce voește a face rău, fuge de lumină, pentru a lucra întru întunec, câte idei folositoare pentru viața de toate zilele, nu poate inspira pedagogul conștiințios copiilor?

D'asemenea vorbind despre sare, lucru foarte cunoscut și indispensabil vieții, câte nu poate spune? De va voi iarăși să se ridice la însemnarea morală a ei, în care însuși Domnul o ia aci spre a numi pe apostolii săi și pe toți următorii săi *sarea pământului*, câte idei înalte și de folos nu poate pedagogul creștin să inspire copiilor, idei cari să le fie întipărite în memorie pentru toată viața; mai ales când se știe cât de puternice sunt impresiunile copilării, și câtă influență are asupra vieții tot ce a învățat și a deprins omul din copilăria sa.

Tot astfel și cu grăunțul de muștar. Câte idei folositoare nu poate să inspire copilului? Ca de exemplu: că el, din mic cum este, slab și neînsemnat, cu timpul, prin bună purtare, prin sârguință, muncă și pricepere, poate ajunge mare, în cât cu puterea și meritele sale să ajute familia, pre semenii săi, societatea și patria. Apoi câte alte idei folositoare nu poate să inspire pedagogul, prin analogie cu grăuntele de muștar, care cel mai mic fiind între semințe, devine planta cea mai mare în cât seamănă cu un arbore.

Dar învățătura evanghelică Domnul așa fel o predică în

APOLOGETICA LUI TERTULIAN

SAU

APARAREA CREȘTINILOR ÎN CONTRA PAGÂNILOR

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea. No 2).

CAP. 25.

Nu se poate atribui zeilor, mărirea imperiului Roman.

Eu cred, că n'am să mai adaog nimic la demonstrațiunea mea, despre falșitatea zeilor voștri și adeveritatea Dumnezeului nostru. Autoritatea zeilor voștri este venită să desăvârșiască învederarea și tăria raționamentului. Inșă, fiindcă am vorbit despre Romani, nu voi refuză de a intra în luptă, cu aceia cari susțin, că numai din cauza zelului lor pentru religiune, s'au înălțat Romanii la cel mai înalt punct de mărire, au ajuns stăpânii lumii, și o probă simțitoare, că zeii lor sunt adevărați este că: adoratorii lor mai religioși sunt asemenea popoarele cele mai puternice.

Iată deci răsplata, ce zeii au acordat Romanilor, înțeleg aici, pe Stercul, Mutun, Larentina, căci nu este de crezut, ca zeii străini să fi preferat pe Romani, compatrioților lor, să fi lăsat în mâinile popoarelor vrăjmașe, pământul unde văzuseră lumina zilei, unde petrecuseră vieața lor, unde s'au distins și unde și-au lăsat ultimele lor rămășițe. Dar, poate că Cibela iubi la Roma, sângele traian, pe urmașii compatrioților săi, pe cari îi apăra altă dată în contra Grecilor. Ea a voit să treacă la răsbunătorii lor, fiindcă ea prevedea, că o să subjuge într'o zi, pe cuceritorii Frigiei. Chiar în timpul nostru, a dat ea o probă foarte strălucitoare despre nedivinitatea sa, când împăratul Marcu Au-

reliu,—omorît la Sirmiu în a 16 zi a calendelor lui Aprilie,—șeful sacerdoților Cibelei la Gali făcea totuși libațiuni din propriul său sânge și ordonă rugăciuni obișnuite, pentru sănătatea acestui împărat, trecut în rândul morților, din a noua zi a calendelor aceleiași luni,—adică după 7 zile de la moartea lui. O leneșă corespondență! O întârziătoare depeșă, care a împedicat pe Cibela de a fi înștiințată mai degrabă despre moartea împăratului! În adevăr, creștinii râdeau de o asemenea divinitate.

A putut vedea Jupiter cu ochi nepăsători, insula sa—Creta—zdruncinată până în temelile sale, de Romanii armați cu legăturile lor? Și, a uitat el vizuina muntelui Ida și Jocurile Coribanților și parfumul doicei ¹⁾ sale? Nu-i este mormântul său mai scump decât Capitoliul? Și nu trebuiă, ca să prețuiască pământul, care acoperea rămășițele sale, mai mult decât pe împărăția lumii? Și, ar fi suferit Junona, ca să fie prefăcută în ruină, de către neamul lui Enea, Cartagena,—această cetate iubită, pe care o preferă chiar insulei Samos? Ar fi răbdat ea dărâmarea acestei cetăți, unde eră carul și armele sale și pentru care se ambiționa și se sforța de a o face să domnească peste toate națiunile, dacă i-ar fi îngăduit soarta? Soție și soră nenorocită a lui Jupiter, ea nu putea nimic contra destinului; însuși Jupiter este supus destinului. Destinul a dat Cartagena în mâinile Romanilor, cu toate făgăduințele și sforțările Junonei; și totuși, Romanii n'au făcut nici o dată atâta cinste, destinului, cât au făcut Larentinei, acestei prostituate infame.

Este sigur, că mai mulți din zeii voștri au guvernat. Deci, dacă aceștia au ajuns acum să distribue regatele, dela cine le primiau ei pe ale lor? Ce divinități adorau Jupiter și Saturn? Dupre cum se vede, pe un oarecare Stercul? Dar, Stercul și compatrioții săi n'avură altare la Roma, decât foarte târziu. În ceea ce privește aceia dintre zeii voștri, cari n'au domnit, este sigur, că se găseau regi în timpul lor, cari nu le dau nici un cult, fiindcă acești zei nu existau încă. Erau regi cu mult înainte de zeii voștri, trebuie deci a căuta în altă parte, pe împărțitorii coroanelor.

¹⁾ Doica lui Jupiter—născut în Samos—a fost o capră, la aceasta face Tertulian aluziune.

Dar, cât de zadarnic este, ca să se atribue zeilor, mărirea Romei, ca răsplată pentru onorurile, ce ei au primit, de oarece aceste onoruri sunt posterioare măririi sale! Căci, cu toate că Numa ar fi primul autor al superstițiunilor voastre, totuși voi n'aveați în timpul său, nici statui, nici temple; religiunea era simplă și ceremoniile sărace. Nu există Capitoliu rival Olimpului, ci niște altare de brazde făcute din grabă, vase de pământ, un fum ușor; zeul nu pare în nici o parte, arta Grecilor și a Etruscilor nu umpluse încă Roma de chipuri. Intr'un cuvânt, Romanii nu erau religioși înainte de a fi mari, ei deci nu sunt mari, pentru că au fost religioși; și cum ar fi ei mari, din cauza religiunii, când nereliigiunea a fost izvorul măririi lor.

Intr'adever, regatele și împărățiile, dacă nu mă înșel, se înființează prin lupte, se măresc prin victorii; dar luptele și victoriile aduc după sine neapărat ruina cetăților. Cetățile nu pot fi ruinate, fără ca zeii să nu sufere. Zidurile și templele se prăbușesc de o dată, sângele sacerdoților curge amestecat cu al concetățenilor lor; aceleași mâni răpesc aurul sfânt și aurul ordinar; de asemenea, câte trofee ale Romanilor, atâtea sacrilegii; câte biruințe asupra popoarelor, atâtea biruințe asupra zeilor; câte prăzi răpite dela inamic, atâția idoli ai zeilor robiți. Și acești zei, consimt a primi omagiile inamicilor și biruitorilor lor! Ei dau o împărăție fără margini, acelora, dela cari au să primească mai lesne insulte, decât adorare! Dar, cineva insultă nepedepsit, fiind că adoră în zadar, niște zei, cari nu simt nimic. Ei! Cum ar putea cineva să respecte religiunea, ce a adus mărirea Romanilor, cari au atacat-o, în măsură, ce s'au mărit, sau chiar, cari nu s'au mărit, cât au atacat-o? De altmintrelea, toate aceste popoare învinse, ale căror regate au fost prefăcute în provincii romane, n'aveau și ele religiunile lor?

CAP. 26.

Făcătorul universului este stăpânul împărățiilor mai vechi și decât zeii Romanilor.

Vedeți deci, dacă împărțitorul regatelor nu ar fi această ființă suverană, de care depinde de o potrivă și pământul și acei cari stăpânesc pământul; dacă Acela,—care era ina-

intea timpurilor, care a făcut timpurile și veacurile.—n'ar fi regulat durata și nestatorniciile împărățiilor;—dacă cetățile nu se înalță și nu se umilesc, dupre bunul plac al Aceluia, care guvernează genul uman, de când încă nu erau cetăți!

Pentruce căutați să vă înșelați pe voi înșivă? Roma primitivă este mai vechie decât oricari dintre zeii voștri; ea domniă mai înainte de a fi dat această incintă întinsă capitoliului. Babilonenii guvernau înaintea pontificilor voștri, Mezii—înaintea Quindecemvirilor, Egiptenii—înaintea Saliilor voștri,—Asirienii—înaintea Lupercalelor, Amazoanele—înaintea Vestalelor voastre. Și, dacă cu adevărat zeii voștri ar fi dispus de soarta regatelor, atunci Iudeii—bărfitorii tuturor zeilor—n'ar fi ajuns să guverneze nici o dată. Voi ați oferit sacrificii Dumnezeului lor, ați adus daruri în templul său; și prin alianța voastră, ați onorat națiunea, pe care nu ați fi subjugat-o nici o dată, dacă ea n'ar fi săvârșit un ultim atentat, contra lui Hristos.

CAP. 27.

Mânia grozavă a demonilor în contra creștinilor.

Noi, probând că nu există zei, ne-am desvinovățit în de-ajuns de invinuirea, că am fi atacat pe zeii voștri. Asemenea, când suntem siliți să mergem, spre a le jertfi, noi ne scuzăm în totdeauna, prin luminile conștiinței noastre, care ne asigură la cine se raportează omagiile, ce se dau acestor statui și oameni zeificați.

Dar, sunt unii printre voi, cari ne tratează de nebuni,—pierzându-ne vieța prin încăpățănare,—în loc de a o scăpa sacrificând, fără ași schimbă prin aceasta convingerea.

Prin aceasta, ne dați un bun sfat, pentru a vă înșelă; noi recunoaștem fără greutate, cine v'a însuflat această idee și cum se încearcă prin toate mijloacele posibile,—fie prin înșelăciune, fie prin cruzime,—pentru a ne birui statornicia noastră. Acest spirit, inger și demon, devenit inamicul nostru prin osândă sa și invidios de darurile divine, se vâra în sufletele voastre, de unde ne face războiu și vă însuflă, fără ca să bănuți, aceste judecăți nedrepte și barbare, de care eu m'am plâns la începutul acestei apologii.

Căci, cu toate că demonii ne ar fi supuși, totuși ca niște

robi răutăcioși, ei amestecă adesea trufia cu teama; ei sunt încântați de a vătămă pe aceia, de cari se tem; ura este fiica temerei. Osândiți fără speranță, singura lor mângăiere este de a se bucura de roadele răutății lor, pe cât timp le este încă suspendat chinul infernului. Dar, numai de departe îndrăznesc să ne atace; iar când sunt în apropierea noastră, învinși și rugători, ei reintră îndată în condițiunile lor. Asemenea unor sclavi scăpați din ȋare, din închisori sau din mine, ei se reped asupra stăpânilor lor, cu atât mai multă furie, cu cât simt neegalitatea forțelor lor. Obligați de a lupta contra acestor inimi mârșavi, noi ne împotrivism lor, cu o stăruință egală cu învierșunarea lor și noi nu triumfăm nici o dată mai glorios, decât când murim pentru credință.

CAP. 28.

Păgânii se tem mai mult de împărat, decât de zei.

Însă, a forța pe oamenii liberi să sacrifice este o nedreptate foarte revoltătoare, o silnicie ne mai auzită. Căci, ce este mai nerațional, ca faptul de a constrânge pe un alt om, să aducă divinității omagii, care dacă le aduce sau nu, îl privește pe el însuși? Nu ar trebui a răspunde: eu nu vreau să mă favorizeze Jupiter; de ce te amesteci? Să se supere Ianus, să-mi dea orice chip ar vrea, ce ai tu cu mine? Pentru aceea, aceste spirite rele v'au însuflat să ne siliți, să sacrificăm pentru lunga viațuire a împăratului. Vă credeți obligați de a ne constrânge să facem aceasta, dar noi nu o putem face, chiar cu perderea vieții.

Iată-ne deci ajunși la crima de les-maiestate omenească; însă această maiestate este pentru voi mai mare, ca maiestatea divină. Vă temeți de împărat și-l respectați pe el mai mult decât pe însuși Jupiter din Olimp; fără îndoială, aveți dreptate, dacă credeți așa, fiindcă cel din urmă dintre cei vii este preferabil unui mort, oricare ar fi el. Dar, nu acesta este motivul, care vă sbuciumă. Voi îl aveți mai mult în vedere pe împărat, pentru puterea sa, întru cât îl aveți sub ochi, și atare, sunteți în adevăr vinovați față cu divinitatea, dacă 'i preferați o maiestate omenească. Asemenea ați jură foarte repede pe toți zeii voștri și ați călca jurământul, iar pe singur geniul Cesarului, nu.

CAP. 29.

*Refuzând a rugă pe zei pentru împărați, nu poate fi o crimă,
căci înșăși zeii depind de împărați.*

Să se constate deci mai întâi, că aceia, cărora voi sacrificiați, pot să dea sănătate împăraților sau oricărui alt om.

Dacă pot face aceasta, socotiți-ne de criminali; dar dacă aceste spirite rele—îngeri sau demoni—sunt capabile de a face vr'un bine; dacă osândite, au putere să elibereze pe cineva; dacă perdute, pot conserva pe alții,—ceea ce sunteți înduplecați, că nu pot face aceasta,—dacă niște morți garantează pe cei vii, să înceapă deci, prin a garantă statuile și templele lor, cari n'ar putea să se lipsiască de gărzile, ce le dă împăratul. Și, aceste statui, aceste temple nu și-au scos ele materia din minele și carierile împăratului? Nu depind templele absolut de împărat? Mai mulți zei au îndurat mânia împăratului; alții au resimțit măreția și favoarea sa. Deci, aceia cari sunt sub protecțiunea împăratului, cari țin întru toate de el, cum vor putea fi făuritorii destinului lui? Cum ar depinde de ei conservarea sa, când înșăși ei—zeii—datorează împăratului, conservarea lor?

Iată pentru ce noi suntem criminali de les-maiestate: pentru că nu punem pe împărați mai pre jos, de ceea ce le este supus; pentru că nu ne jucăm cu sănătatea împăraților, punând-o în mâinile de plumb. Voi sunteți religioși către împărați, de oarece căutați sănătatea lor, unde nu se poate găsi, întru cât o cereți dela aceia, cari n'ar putea s'o dea; voi nu vă gândiți la Acela de care depinde cu adevărat și faceți un dureros război creștinilor, cari singuri știu cum s'o ceară și prin urmare singuri pot s'o obține.

Traducere.

Pr. N. Georgescu.

Alexandria.

țăm spre a sluji lumii și patimilor, iar nu faptelor dragostei și sfințeniei.

Rugăciunea pentru răbdare are dreptul să o înalțe acela, care rabdă pe dreptate sau pentru dreptate. *Doamne și Stăpânul vieții mele*, poate să rostească fără sfială omul împovorat de familie și de sărăcie,—duhul răbdărei dăruiește-mi mie slugei Tale ca să nu cârtesc împotriva soartei mele celei grele; ca să pot prin munca mâinilor mele să-mi cresc pe copii mei; ca de și apăsât de nevoe, totuși să nu mi tind aceste mâni la tâlhărie și înșelăciune. *Doamne și Stăpânul vieții mele*,—poate zice fără sfială omul îmbrăcat cu o autoritate înaltă—duhul răbdărei dăruiește-mi mie slugei Tale, ca să pot trece cum se cade calea slujirei mele celei înalte, fără să uit ceva să las neimplinit ceva din cele ce servesc la binele obștesc; ca să port cu liniște toată greutatea certelor omenești; ca să fiu tuturor toate, ne cruțând nici puterile, nici odihna mea, ne turburându-mă nici de ostenelele, nici de neisbutirile mele. *Doamne și Stăpânul vieții mele*,—poate zice sluga, care voește să slujească creștinește pe stăpânul său—*duhul răbdărei dăruiește-mi mie robului Tău*, ca să pot fără murmur suportă capriciile și asprimea stăpânului meu, ca să nu mă smintesc de pilda rea de care sunt înconjurat, ca să nu scap nici o dată din vedere acea răsplătire veșnică, pe care o ai făgăduit Tu tuturor slugilor credincioase întru împărăția Ta. *Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul răbdărei dăruiește-mi mie slugei Tale*, poate să zică până și cel mai de pe urmă dintre criminali, când unul ca acesta, urând calea fără-de-legei de mai înnaite, se hotărăște a întrebuița darul cerut al răbdărei spre suportarea în liniște a pedepselor meritate, spre biruirea deprinderilor celor rele ale sale, spre curățirea vieții sale și a conștiinței sale prin pocăință și fapte bune.

Toți aceștia și cei asemenea lor să ceară cu îndrăzneală

și cu stăruință duhul răbdării și pot fi încredințați, că nu vor întârziă a primi darul cerut. Căci dacă este ceva plăcut înaintea Domnului și Stăpânului vieții noastre, apoi aceasta este dorința noastră de a suporta suferințele și ispitele. Pe unii ca aceștia El nici o dată nu-i va lăsa fără ajutorul său.

«Dar cum se face», va zice cineva, «că eu de mult sufer grozav, de mult mai rog cu înfocare, de mult cer ajutor, de mult cer cel puțin duhul răbdării, și cu toate acestea nu-l văd în mine, nu simțesc nici un fel de ușurare sau bărbăție»? Ori-cine ai fi tu, cel ce suferi astfel, află că Domnul aude rugăciunea ta, vede amărăciunile tale, Îi este milă de tine, te sprijinește nevăzut și îți pregătește cunună și răsplătire. Căci cum s'ar putea să nu vadă el lacrimile tale și să nu-l fie milă de tine? Aceasta ar însemna, că El s'a lepădat de a tot știința Sa și chiar de firea Sa, care nu este de cât numai iubire și îndurare. Pentru ce însă nu îți se trimite bărbăție și răbdare? Poate pentru că ție îți e mai de folos starea umilită de cât bărbăția, pentru că tu trecând prin această încercare, să cunoști toată neputințioșia firei omenești și să îți pui toată nădejdea ta numai în Domnul; poate că darul cerut îți este deja dat și tu nu-l vezi numai pentru că îți-ai închipuit că-l vei primi sub altă formă, sau în altă măsură, de cât cum îți este dat. În adevăr, dacă tu vei continua a te ruga și a nădăjdui, apoi acest început al duhului răbdării va spori și se va mări întru tine. Căci acest duh nu are darul de a te face să nu simți slăbiciunea ta, și suferințele tale, să nu plângi și să nu ceri ajutor, să nu te curbezi sub greutatea necazurilor și a ispitelor și să nu cazi nici o dată, ci el are numai darul de a te face să nu cazi cu totul și să nu-ți perzi credința și nădejdea. Spre încurajarea ta în calea crucei tale, noi putem și suntem datorii să-ți spunem cu Apostolul, că Domnul pe nimenea și nici o dată nu l'a

lăsat și nu-l va lăsa să se ispitească mai mult de cât poate, ci o dată cu îngăduirea ispitei trimite și izbânda.

«Dar mie»,—va zice, poate, cineva,—«nu mi-a mai rămas nimic de așteptat și de dorit, de cât doar moartea». Și ce, iubite în Hristos pătimatorule, dacă va veni și moartea? Au tu, dacă ai fi fost cel mai mare fericit din lume, n'aveai să mori nici o dată? Moartea este un lucru, care are să se întâmple fie-căruia dintre noi. De un singur lucru însă trebuie să se îngrijiască fie-care și anume, ca să moară în Domnul, pocăit de păcatele sale și plin de credință în Răscumpărătorul. In cazul acesta moartea nu e un rău, ci o scăpare din nevoi și din necazuri. *Fericiți sunt morții, cari mor în Domnul*, așa grăește Duhul, *că se odihnesc de ostenelele lor*.

«Dar pe mine», zice omul necăjit, «nu mă închinuște moartea însăși, ci gândul, ce se va face familia mea, cu cine și cu ce va trăi săraca de ea după moartea mea?». —Asta vrei să o știi!—Ea va rămâne cu Acela, Carele se numește părintele orfanilor și Sprijinitorul văduvilor; cu Acela, în dreapta Căruia sunt destinele tuturor oamenilor; cu Acela, Carele a păzit pre cei trei tineri în cuptorul cel de foc; cu Acela, Carele dintr'un copilaș aruncat pe valurile râului, a ridicat un mare povățuitor pentru poporul lui Izrail și un dumnezeu pentru Faraon. Ce se va întâmpla cu familia ta? Se va întâmpla aceea ce nici tu nici eu nu putem ști, dar care deja din veac este deja hotărât de sfatul Dumnezeesc; se va întâmpla aceea, ce poate fi spre a ei fericire. Și familia ta, negreșit, se poate întâmpla să sufere și să rabde; dar această răbdare va servi ca zid de apărare contra ispitei luxului și poate înmiit va fi răsplătită chiar în această lume. In adevăr, cât de des nu vedem, că din familiile cele mai sărace și mai neînsemnate ies cei mai buni oameni, pe când din acelea, care se pare că au făcut toate sforțările pentru educarea și învățatura

copiilor, ies oameni, cari ti sunt spre necinste și rușine.

Cu acestea și altele asemenea cugetări să ne întărim, fraților, în calea scârbelor și suferințelor pământești, încurajându-ne prin pilda dată de însuși Domnul și Mântuitorul nostru carele în locul bucuriei ce i se cuvine a suferit crucea și disprețuind rușinea, a șezut de a dreapta tronului lui Dumnezeu (Ebr. XII, 2), pregătind cununi pentru toți cei ce pătimesc pentru dreptate. Amin.

Arhimandritul Nicodem Munteanu.

Vicarul sf. Episcopii a Dunărei-de-Jos.

Predică la pogorârea Duhului Sfânt ¹⁾.

„Și toți se umplură de Spiritul Sfânt,
„și începură a vorbi în alte limbi după
„cum Spiritul le da a se roști. (Fap. Ap.
„C. II v. 4).

„Nu știți că sunteți templul lui Dum-
„nezeu și Spiritul lui Dumnezeu locuiește
„în voi? (1 Cor. c. III; v. 16).

Binecuvântați creștini!

Printre sărbătorile cele mai însemnate din cursul anului, numărăm și sărbătoarea pogorârei Sfântului Duh. Această sărbătoare este însemnată căci ea ne amintește pe de o parte ziua când după înălțarea la cer a Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeu a săvârșit cea dintâi minune asupra Apostolilor luminându-i și insuflețindu-i prin Sfântul Duh, iar pe de alta că tot același Duh și astăzi însuflețește întreaga făptură, și face minuni.

Și de vreme ce în toată slujba bisericească de astăzi, se cântă și se laudă Sfântul Duh, și prin rugăciuni 'L chemăm și noi, spre a ne lumina, după cum a luminat atunci pe Apostoli, de aceea vă rog, să fiți cu multă băgare de seamă, căci am să vă spun în câte-va cuvinte, ce este Sfântul Duh și cum se pogoară El asupra noastră?

Iubiți frați,

În timpul din urmă al șederei pe pământ al Domnului nostru Iisus Hristos, El adesea a vorbit ucenicilor săi, zi-

¹⁾ Predică rostită cu ocaziunea hramului bisericii Ghencea din Capitală, de pr. D. Vasilescu parohul bisericii.

când: puțin voi mai fi cu voi, și nu mă veți mai vedea, că merg la Tatăl meu, și Tatăl vostru, la Dumnezeu meu, și Dumnezeu vostru.

Cuvintele acestea nu puțin au întristat pe Apostoli, căci ele prevesteau o apropiată despărțire de iubitul lor învățător, dar Mântuitorul în totdeauna i-a întărit și mângâiat, făcându-le cunoscută chemarea lor cea înaltă. Așa după înviere, Iisus se arată în timpul celor 40 zile Apostolilor și le vestește, ca ei sunt hotărâți a răspândi până la marginile pământului învățăturile sale, adăogând: *«Datu mi-sa toată puterea în cer și pre pământ, deci mergând învățați toate neamurile botezându le în numele: Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păziască toate câte v'am poruncit eu vouă, și iată, eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului.* (Mat. c. XXVIII v. 18—20).

Le prevestește că în numele lui, ei, și cei ce vor fi crezut în El, vor tămădui pre cei bolnavi, vor învia pe cei morți, vor călca peste scorpii și aspide și chiar de vor fi băut ceva de moarte nu-i va vătăma. (Mar. C. XVI v. 15—19).

Și spre a-i întări și convinge și mai mult de cele spuse, și a ridică și cea din urmă neliniște din sufletele lor, adăogă: *și alt mângâitor vă voi trimite vouă pe Duhul adevărului, carele dela Tatăl purcede, acela vă va învăța toate cele ce trebuie să faceți și le a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim.* (Luca c. 24 v. 48—50).

Fraților, n'a trecut de cât zece zile și făgăduința s'a împlinit, tocmai în acea zi, când poporul Iudeu, adunat, de prin locurile cele mai îndepărte, la Ierusalim, își serbă una din cele mai însemnate sărbători: data legii pe muntele Sinai.

Mângâitorul făgăduit se pogoară asupra Apostolilor în chip de limbi de foc și oprindu-se asupra fie-cărui din ei, îi luminează și însufletește în așa fel, că ei numai sunt oamenii aceia fricoși de altă dată.

Apostolii cari se temeau să vorbească unui singur om, ei, cari în totdeauna stăteau ascunși de frica Iudeilor, în urma acestei schimbări făcută de Dumnezeu în sufletele

trecătoare, el socotește pe toți de o potrivă ca fii ai unuia și aceluiași părinte. *Dreptatea, milostenia, îngăduința* și alte fapte bune, el le îndeplinește cu dragoste, căci are credin'a nestrămutată, că ele vor fi o comoară în cer pentru el.

Puterea din lăuntru a sufletului, care împinge pe creștin să fie drept, milostiv, îngăduitor cu alții, aceea (puterea) este sfântul Duh, și zicem că în astfel de om locuște Duhul lui Dumnezeu, adevărind aceasta și Sf. Scriptură când zice: Nu știți că sunteți templul lui Dumnezeu și Spiritul lui Dumnezeu în voi? (1 Cor. C. III v. 16); iar în viața creștinului, la care nu vedem astfel de fapte, nu putem zice că locuște Sfântul Duh.

Așa dar, dacă această cinste ni se face de însuși Dumnezeu, de a locui în noi, departe, *necinstea, pizma, îngâmfarea, necumpătarea, beția* și toate patimile, cari numai bine nu ne aduc. Să rămânem în toată viața credincioși învățăturilor Bisericei, făcând faptele bune, și atunci să fim convinși ca de cununiile cele neveștejite, promise de Dumnezeu celor drești, ne vom învrednici și noi. Să ne rugăm cu căldură, ca Dumnezeu care a trimis pe Sfântul Duh Apostolilor, să-l trimeată și nouă veșnic, povățuindu-ne spre fapte bune, de folos nouă și altora.

Amin.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice D-lor Nicolae Marinescu și Nicolae Amzuica, cari au binevoit a dăruî bisericii din Conțești, jud. Muscel, cel dintâi o cruce în valoare de 40 lei și cel d'al doilea o puțină pentru botez în valoare de 10 lei.

Se aduc mulțămiri publice pioasei femei Casandra Marcu din cătuna Gugeasca, care a binevoit a donă bisericii din comuna Ogretinul, jud. Prahova, un steag în valoare de 100 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Ioan I. Popea, arendaș moșiei Giurgeni jud. Ialomița, care a binevoit a dăruî bisericii filiale Sf. Impărați din acea comună un rând complet de sf. vase de argint poleite cu aur, un rând de odăjdii preoțești, un epitaf, o perdea la ușile împărat și o poală pe iconostas și o cădelniță de metal galben, toate în valoare de 800 lei.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane pioase și anume: D-nei Maria Taciuc din Ploești, care a binevoit a donă bisericii din Poșteni-Noi, jud. Prahova un steag în valoare de 40 lei și D-lui Ioniță C. Banu din cătuna Matia, comuna Păcureți, donând tot acelei biserici un epitrahil în valoare de 55 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Nicu Stănescu fost primar al urbei Câmpina (jud. Prahova), care a binevoit a donă bisericii Adormirea Maicii Domnului din acea urbă, un rând de veșminte preoțești și un rând procovețe în valoare de 200 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate, cari au binevoit a contribui cu diferite sume de bani pentru reparatul bisericii

„Adormirea“, din parohia Rotari, jud. Prahova și anume: D-na Alexandrina Em. Grădișteanu, Dl. Dumitru N. Grigore și Vasile I. Barbu Epitropi câte 100 lei; Enoriașii din Țârculești cu 32 lei 60 bani; Dum. C. Negoită cu 23 lei 50 bani; Radu Niculescu 40 lei; Ioan Ungureanu 21 lei; Iancu I. Barbu 26 lei; Nae G. Cârstica 23 lei; Gr. Savu Preda 28 lei; Andrei Radu 25 lei; Stoica Petra 22 lei 50 bani; Ioniță Crețu 26 lei; Ioan Ivan 21 lei; Nicolae D. Zacomir 28 lei; Gr. D. Zacomir 22 lei; Matei Lefter 40 lei; Anton Dragulin 35 lei; Petcu Ghiță Iancu 33 lei; Zacomir Preda Iancu 25 lei; Dumitru D. Zacomir 41 lei; Dumitru I. Tanase 35 lei; Ioan Georgescu 40 lei; Dumitru N. Zoica 30 lei; din bucate strânse și vândute 130 lei 46 bani; Dl. Const. Vișenescu 4 îngeri de ipsos poleiți în valoare de 20 lei și un iconostas, ramă și cu porumbel aurit în valoare de 40 lei; patru persoane cu câte 10 lei; un număr de 24 persoane au contribuit cu câte 20 lei; treizeci și patru persoane cu câte 16 și 17 lei; iar alți pioși creștini cu sume mai mici.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Bucur Predoiu comerciant în com. Buteasca de-jos, jud. Vlașca care a binevoit a donă bis din acea com. o Cazanie legată cu pânză și piele.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Petrache Ștefănescu arendașul moșiei din com. Trestenicu-de-sus jud. Vlașca care a binevoit a dăruți bis. din acea com. una evanghelie legată în argint, în val. de 150 lei; asemenea și D-l Marin Fielinescu cu soția D-sale Petra, tot arendaș la moșia acelei com. au dăruit acelei bis. un chivot de argint de China, un epitaf, una zveră, cinci perechi perdele pentru cinci icoane, un înveliș pentru iconostas și unul pentru sf. masă, toate în val. de 250 lei.

Se aduc mulțămiri publice, următoarelor persoane pentru donațiunile făcute: Bisericii filiale Sfinții Voevozi din cotuna Prilipca, parohia și comuna Salcea jud. Botoșani: D șoarea Nina Dimitriu, învățătoare în cotuna Prilipca, a donat un aeoperomânt de fir pentru analog în valoare de 20 lei. Bisericeii parohiale Sf. Marele M. Gheorghie din parohia Slobozia Săcătura: D-na Elena Gh. Voroneanu, a donat o icoană mare „Maica Domnului“, o perdea de horbotă și trei candelă de argint de china toate în valoare de 150 lei. D nul Gh. Apostică, a îmbrăcat cu argint de china icoana cea mare a Maicei Domnului, din strana din fața catapitesmei, precum și trei icoane împărătești din catapiteazmă în valoare de 480 lei; D nul Niță Bojoreanu, a îmbrăcat cu argint icoana Maicei Domnului din catapiteazmă, cheltuind suma de 120 lei.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane pentru donațiunile făcute: La biserica parohială Nașterea Maicei Domnului, din parohia și comuna Tazlău, jud. Neamț: D-nul Nicolae Pârle și soția sa Elionora au dăruit două candelă de alamă, cu abajurul de porțelan, în valoare de 18 lei, precum și o perdea de aclaș de matasă roșie în valoare de

28 lei; Dl. Nicolae Trifan și soția sa Maria, a donat o perdea de aclaș de matasă roșie cu franjuri de fir galben în valoare de 25 lei; D-na Virginia Teodoru, a dăruit o poală neagră cusută pentru proschenetar, în valoare de 20 lei; Dl. Nicolae Mihai, comerciant, și soția sa Maria, în unire cu Vasile Trofin și soția sa Maria, au dăruit o îmbrăcăminte pe Sf. Masă și un rând procovețe toate de pluș verde cu chinaruri în valoare de 52 lei; Dl. Vasile D. Costache și Anica V. Manolache, V. Labeș au dăruit un felon cu epitrahil și naraclițe în valoare de 77 l.; La biserica parohială Adormirea Maicei Domnului, din parohia Precesta orașul Pietra, s'au dăruit de către D-nul Gh. I. Lazariu cu soția sa, un rând complet de vestminte preoțești, în valoare de 300 lei; La biserica catedrală, Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din orașul Pietra, sau dăruit de către D-na Eleonora Nicu N. Albu, un rând complet de vestminte preoțești cusute cu fir, în valoare de 350 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Leon Bogdan, mare proprietar din Iași, care a dăruit bisericii catedrale a Sf. Mitropolii din Iași, pentru Prea Cuvioasa Parascheva, o icoană îmbrăcată cu argint reprezentând la mijloc pe Maica Domnului cu pruncul în brață și împrejur chipul a diferiți sfinți.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane, cari au donat bisericii filiale Adormirea din cotuna Glăvănești parohia Andrieșeni, jud. Iași: D-lor Iancu Șurubariu pentru un sf. chivot în valoare de 100 l. Ioan Mica Cozma pentru o cristelniță în valoare de 100 lei. D. Falota pentru un sf. Potir în valoare de 67 lei 50 bani. Ioan Hanciuc pentru un Evhologiu în valoare de 14 lei; D-lu I. Olariu pentru un liturgier în val. de 10 lei, și Mihail Urmă pentru un acoperemânt pe sf. Masă în valoare de 50 lei donat bisericii Sf. Nicolae din parohia Andrieșeni.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane, cari au făcut donațiuni bisericii parohiale Sf. Voevozi din parohia Mironeasa jud. Iași: Preotului Vasile Patron pentru un rând veșminte preoțești și cântărețului Ioan Gherman pentru un prapur în valoare de 40 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Parascheva C. Curiș din com. Vărvoru, jud. Doljiu, care a binevoit a donă bis. din acea com. o cruce de argint, în val. de 34 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Ștefan Stamati, din com. Murgași jud. Doljiu, care a binevoit a împodobi bis. din acea com. cu lumânări, în toți anii dela 1894 încoace.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase menționate ma jos, care au binevoit a contribui cu diferite sume la repararea bis. filiale din căt. Olari parohia Pârșcoveni jud. Romanați și anume: D. Gheorghe Zisi proprietarul moșiei, a contribuit pentru o clopotniță de lemn, a

2 lei; Maria I. Iordachi 2 lei; Gh. Sârghi Luca 4 lei; Ioan Gh. Popa 3 lei; Gh. Pavel Popa 2 lei; Ioan Gh. Mihai 4 lei; Toader Mihai 2 lei; Gh. Dolhascu 2 lei; D-tru Onțanu 2 lei; Sili I. Iosup 2 lei; Const. Sofroni Buștiuc 2 lei; Gh. Mihai 2 lei; Th. Iord. Mihai 2 lei; Gh. Zamfir 2 lei; V. I. Mihai 2 lei; Tudosa Bălan 2 lei; Const. Bejan 5 lei; Ioan Buruiană 2 lei; Ioan Sili Cazacu 2 lei; Vasile A. Catrinei 2 lei; D-tru Trandafir 2 lei; Th. Bălan 2 lei; Pavel Iordache 2 lei; Ioan Trofin 5 lei; Nicolai Vlase 4 lei; Frenea Mitrofan 1 leu; Ileana N. Vezeteiu 1 leu; Simion Mitrofan 2 lei; Pavel Buștiuc 3 lei; Petrache Cojocariu 3 lei; Matei Sofroni 1 leu; Maria Iacob 1 leu; Vasile Lovin 1 leu; Năstase Lovin 1 leu; Vasile Carp. 1 leu; V. V. Carp 1 leu; Ioan Năstase 1 leu; Gh. Partacu 1 leu; Vasile Partacu 1 leu; Gh. A. Floarei 1 leu; Ioan Carp 1 leu; Sofroni I. Antohi 2 lei; Vasile Teiliciu; 1 leu Grigore Teiliciu 1 leu; Iancu Teiliciu 2 lei;

Se aduc călduroase mulțămiri persoanelor pioase mai jos notate, care au contribuit la cumpărarea lumânărilor necesare bisericii Sf. Ioan din Orașul Huși și anume: D-l Ioan Vârvescu 39 lei; Vasile Mere acre 18 lei, Parascheva Colceag 12 lei; Vasile Ralea 6 lei și Ioan Ieremia 3 lei și 60 bani. De asemenea și celor ce au contribuit la facerea a 2 Vase de lemn pentru sfințirea apei la bobotează, necesare aceluiași biserici precum: D-l Matei Grigoriu 12 lei; Mitiu Harabagiu 5 lei; Gheorghe Chiriac 2 lei; Vasile Crăsmeanu 1 leu; Grigore Grigoriu 1 leu; Ștefan Gheorghiu 1 leu; Hristache Dimitriu 1 leu; Gh. Andrei 1 leu; Ioan Vâlcu 1 leu ; Ioan Bălan 1 leu; Anica Păun 50 bani. Idem enoriașilor parohiei Țifu din jud. Fălciu, carii au cumpărat pentru biserica acelei parohii, un rând sfinte vase, în val. de 100 lei; precum și D-lui Alexandru Popescu din Com. Lipova, jud. Vaslui, carele a dăruit, pentru biserica parohiei Pungești din acelaș județ, una cruce de argint de China, în val. de 30 lei.

Se aduc călduroase mulțămiri persoanelor pioase mai jos notate, cari au binevoit a face donațiuni bisericilor din eparhia Huși și anume: D-lu Al. Gh. Popa din com. Băsești jud. Fălciu pentru șase chilo lumânări de ceară curată, dăruite bisericii Sf. Dimitrie din cotuna Giurcani, acel jud. Sandu Mihai a Petrei, care a dăruit bis. parohiei Moara Domnească din jud. Vaslui, un rând de veștminte preoțești în val. de 230 lei, și Iancu I. a Stancăi care a dăruit bis. filiale dela parohia Moara Domnească, același jud., una pereche felinare în val. de 8 lei.

Se aduc călduroase mulțămiri persoanelor mai jos notate, care au binevoit a face donațiuni bisericii parohiale Hilița din jud. Vaslui, și anume Ioan Hariton care a dăruit o candelă în val. de 20 lei; Presvitera Ana C. Luntraru, un triod în val. de 23 lei; Ioan Agapi o steluță în val. de 43 lei; și obștiei locuitorilor enoriași ai parohiei Hilița

cari au dăruit același biserici, o Sfântă Evanghelie legată în argint în val. de 223 lei și 40 bani.

Se aduc călduroase mulțămiri persoanelor pioase mai jos arătate, cari au binevoit a face donațiuni bisericeii cu hramul Sf. Dimitrie din parohia Mărășeni jud. Vaslui și anume: D-l Ioan Popliuc și soția sa Casandra cari au dăruit numitei biserici una sfântă Evanghelie frumos legată în argint de china, val. de 100 lei și una cădelniță în val. de 30 lei D-na Suzana Gr. Cosma un lavicer pentru așternut la Iconostas. D-l Ioan Ciobotaru și soția sa Catrina două chilograme lumânări albe și o jumătate chilogram unt-de-lemn, și D-nii Dimitrie Corogeanu Primar cu soția sa Floarea, Ioan Popliuc și soția sa Casandra, Vasile D. Corogeanu și soția sa Ana, Ioan Dorofti și soția sa Zamfira, Vasile I. Corogeanu și soția sa Marghioala, Vasile A. Corogeanu și soția sa, Mihalache Leugan și soția sa Ilinca, Preotul Constantin I. Manoilescu și soția sa presvitera Elena. D-na Elena Manoilescu, Petrache Popliuc și soția sa Ioana și Neculai Corogeanu cu soția sa Ioana au contribuit fie-care la complectarea sumei de 30 lei trebuitoare pentru legatul a 12 Minee pe tot anul.

Se aduc mulțămiri publice următorilor pioși creștini, cari au făcut donațiuni bis. parohiale „Sfânta Vineri“ din orașul Galați: D-na Zoe Zamfropol a donat una candelă de argint, în val. de lei 20; D-l Sterea State, una icoană „Maica Domnului, în val. de lei 60; D-l Costache Stoiănovici, un rând complet de vestminte proțești, de ață cu mătase în val. de lei 250; De către epitropie s'a făcut cu spesele bisericeii un stihar diaconesc, în val. de lei 200. D-na Elena Iorgandopol. două figuri de metal, în formă de picior, în val. de lei 10; D-na Stavruța Lacherdopol, un inel de aur, în val. de lei 10; D-na Teodora Apostol, una prostire de borangic pentru sf. Masă și un prosop marc de pânză, 10 lei; D-na Elena Iorgandopol, două figuri de metal în formă de mână și picior, în val. de 10 lei. D-na Caterina Ianole Gheorghiu, una față de masă, de mătase, în val. de 15 lei. D-na Maria Locot. Vasile Miron. una perdea de mătase pentru ușile împărătești, 20 lei; și D-na Ivantia M. Ivanof. una icoană „Buna Vestire“ în val. de 30 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor de mai jos, cari au binevoit a aduce oare-cari binefaceri bisericeii „Adormirea Maicei Domnului“ din com. Oancea, jud. Covurlui: D-nei Eufrosina Balaban din Galați, care a contribuit cu suma de 20 lei la facerea unui cafas; D-nei Ecaterina Caraman, care a dăruit o față de masă în val. de 10 lei. D-lui Grigoraș Antohe, stoler, care a reparat gratuit ferestrele acelei biserici; și D-lui Ștefan Serian care a contribuit cu 20 lei la cumpărarea materialului necesar pentru repararea ferestrelor.
